Nyhet, information eller reklam?

En interdiskursiv analys av kommuners pressmeddelanden

Emilia Jonasson

Handledare: Anna W Gustafsson

Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet

Masterprogram i språk och språkvetenskap, svenska/nordiska språk

SPVR01 språk och språkvetenskap: masteruppsats 30 hp

November 2021

Abstract

The study aims to clarify and examine signs of interdiscursivity between Swedish municipal press releases and three other types of texts that relate to the press releases: informative texts, marketing texts and journalistic texts. Based on results from text analysis, emerging linguistic patterns are investigated. I discuss whether these patterns can be interpreted as discourse conventions, and whether there are common discourse conventions between the text types that can be interpreted as signs of interdiscursivity.

The study highlights both differences and similarities between the texts. One clear similarity is the way of visually marking preambles. Other distinct similarities include the use of "the inverted pyramid structure" (the most newsworthy information comes first), as well as the use of direct speech, that the press releases have in common with the journalistic texts. When the press releases represent the author's voice, an effort is made to avoid subjectivity, which is a feature that is generally also seen in the informative texts, and to some extent in the journalistic texts. A particularly interesting difference emerges from a comparison between the journalistic texts and the press releases' way of using direct speech. While the journalistic texts include a diversity of opinions and perspectives, the direct speech passages of the press releases are more homogeneous in that they appear uncritical. The dialogicity is thus more superficial in the press releases compared to the journalistic texts. It is concluded that the critical and problematizing approach to the news, typical of the journalistic texts, is an aspect that has been filtered out in the recontextualization process when press releases appropriate features of journalistic texts.

The study shows that it is possible to find signs of interdiscursivity at the micro level of language, and that a comparative or contrastive method can be useful for discovering similarities between texts, but also for discovering the characteristics of texts. The study also shows that interesting patterns emerge when the overall message of the texts is taken into account, which indicates that micro level text analysis can advantageously be supplemented with analysis of themes or rhetorical messages.

The study concludes with a discussion of the role of the municipal press release in a mediatized democracy and states that from a democratic perspective, it is problematic if citizens are only presented with positively angled news about the municipality and its representatives. From that perspective, the local journalistic processing has an important function.

Keywords: interdiscursivity, press releases, public discourse, municipal communication

Innehåll

Abstract ... 2
1 Inledning ... 6
1.1 Pressmeddelandet som text ... 7
1.2 Syfte och forskningsfrågor ... 7
2 Forskningsöversikt ... 9
2.1 Forskning om pressmeddelanden ... 9
2.2 Språkvetenskaplig forskning av svenska kommuners utåtriktade kommunikation ... 11
3 Teoretiska utgångspunkter ... 12
3.1 Praktik och konvention ... 12
3.2 Faircloughs diskursbegrepp ... 13
3.3 Diskursordning och semiotiska konventioner ... 15
3.4 Interdiskursivitet ... 16
3.5 Rekontextualisering ... 17
4 Material och metod ... 18
4.1 Material ... 18
4.2 Analysmetod ... 20
4.3 Analysverktygen ... 22
4.3.1 Utseende: visuell analys ... 22
4.3.2 Textaktiviteter ... 23
4.3.3 Dialogicitet och subjektivitet: Appraisal-analys ... 25
5 Resultat delstudie 1 ... 30
5.1 Korpus 1: de informativa texterna ... 30
5.1.1 De informativa texternas utseende ... 30
5.1.2 De informativa texternas aktiviteter ... 32
5.1.3 De informativa texternas uttryck för dialogicitet ... 33
5.1.4 De informativa texternas uttryck för subjektivitet ... 35
5.2 Korpus 2: de marknadsförande texterna ... 37
5.2.1 De marknadsförande texternas utseende ... 37
5.2.2 De marknadsförande texternas aktiviteter ... 39
5.2.3 De marknadsförande texternas uttryck för dialogicitet ... 40
5.2.4 De marknadsförande texternas uttryck för subjektivitet ... 41

5.3 Korpus 3: de journalistiska nyhetstexterna ... 42
5.3.1 De journalistiska nyhetstexternas utseende ... 42
5.3.2 De journalistiska nyhetstexternas aktiviteter ... 44
5.3.3 De journalistiska nyhetstexternas uttryck för dialogicitet ... 45
5.3.4 De journalistiska nyhetstexternas uttryck för subjektivitet ... 46
5.4 Sammanfattning av resultat för delstudie 1 ... 48
6 Resultat delstudie 2 ... 50
6.1 Pressmeddelandenas utseende ... 50
6.2 Pressmeddelandenas textaktiviteter ... 52
6.3 Pressmeddelandenas uttryck för dialogicitet ... 54
6.4 Pressmeddelandenas uttryck för subjektivitet ... 55
6.5 Sammanfattning av pressmeddelandenas språkbruk ... 56
6.6 Likheter och skillnader mellan språkbruket i korpusarna ... 57
6.6.1 Pressmeddelanden i jämförelse med informativa texter ... 57
6.6.2 Pressmeddelanden i jämförelse med marknadsförande texter ... 58
6.6.3 Pressmeddelanden i jämförelse med journalistiska texter ... 59
6.7 Sammanfattning och slutsats för delstudie 2 ... 61
7 Diskussion ... 62
7.1 Hur syns interdiskursivitet i pressmeddelanden? ... 62
7.2 Det kommunala pressmeddelandets roll i en medialiserad demokrati ... 64
7.3 Metodreflektion ... 65
7.4 Förslag på framtida forskning ... 66
8 Sammanfattning ... 68
9 Referenser ... 70
Bilaga 1: översikt analysmaterial ... 74
Korpus 1 ... 74
Korpus 2 ... 75
Korpus 3 ... 76
Korpus 4 ... 77

Figurer

Figur 1. Faircloughs tredimensionella diskursmodell 14
Figur 2. Dialogicitetssystemet 28
Figur 3. Attitydsystemet 29
Figur 4. Exempel på informativ text 31
Figur 5. Exempel på marknadsförande text 38
Figur 6. Exempel på marknadsförande text 39
Figur 7. Exempel på journalistisk text 43
Figur 8. Exempel på pressmeddelande 51
Figur 9. Exempel på pressmeddelande 52

Tablåer

Tablå 1. Uppställning över sex textaktiviteter 25
Tablå 2. Sammanfattning av resultat för delstudie 1 49
Tablå 3. Sammanfattning av textanalys 57

1 Inledning

Den här undersökningen handlar om svenska kommuners pressmeddelanden, och hur de är konstruerade språkligt i relation till tre andra typer av texter som på olika sätt relaterar till pressmeddelandena – informerande texter, marknadsförande texter och journalistiska texter. Kommuners textproduktion är intressant ur flera perspektiv, inte minst det demokratiska. I vårt decentraliserade demokratiska samhälle är kommunen en grundläggande institution vars verksamhet påverkar medborgare i hög grad och på olika sätt. I likhet med andra myndigheter sker den kommunala styrningen till stor del genom texter, exempelvis i form av olika styrdokument. Pressmeddelanden är en av många texttyper som produceras inom en kommun, och fungerar som ett sätt för kommunen att bli uppmärksammad i medier och nå ut till allmänheten. Därför kan pressmeddelandet ses som en pusselbit i ett demokratifrämjande offentligt samtal. Samtidigt kan pressmeddelanden sägas tillhöra en marknadsförande praktik (Catenaccio, 2008). Att kommunen använder sig av marknadsföringsmetoder för att nå ut med budskap kan problematiseras, eftersom kommunen inte är en kommersiell aktör som andra, utan en demokratisk och samtidigt maktutövande samhällsinstitution.

Kommuners pressmeddelanden kan studeras utifrån en mängd perspektiv och med olika metoder. I den här undersökningen är två intresseområden mer framträdande än andra. Det ena är språksociologiskt kritiskt orienterat och handlar om den offentliga svenskan, och hur den förändras i relation till generella samhällsförändringsprocesser. I bakgrunden finns teorin om *commodification of public discourse* som innebär att sociala offentliga domäner som tidigare inte förknippats med försäljning av handelsvaror under senmodern tid alltmer har kommit att fungera på sätt som liknar produktion, distribution och konsumtion av handelsvaror (Fairclough, 1992). Det här intresset syns i valet av analysmaterial för undersökningen i och med att jag undersöker relationer mellan olika typer av texter, där vissa har ett mer uttalat kommersiellt syfte jämfört med andra. Intresset syns också i valet av teoretiskt ramverk. Undersökningen utgår från Faircloughs diskursteori, som kopplar samman språkbruk med generella samhällsstrukturer och social förändring.

Det andra intresseområdet är mer språkvetenskapligt metodologiskt, och innebär att jag utforskar ett sätt att använda begreppet *interdiskursivitet* i textanalys. Interdiskursivitet belyser relationen mellan text och språkliga konventioner, och innebär enkelt uttryckt att olika språkliga konventioner samspelar i och mellan texter. (En mer detaljerad beskrivning av interdiskursivitetsteorin finns i avsnitt 3.4.) I undersökningen utforskar jag hur interdiskursivitetsbegreppet kan förstås och användas i textanalys. På vilken språklig nivå kan

interdiskursivitet synas? Vad består de mönster som ger upphov till interdiskursivitet av? Hur kan vi gå tillväga för att upptäcka den?

1.1 Pressmeddelandet som text

Tidigare forskning beskriver pressmeddelanden som korta texter som syftar till att sprida ett budskap via media. De riktar sig alltså i ett första steg till journalister, och i ett andra steg till allmänheten. Pressmeddelandets explicita funktion är generellt att informera allmänheten om något som rör avsändaren, och den implicita funktionen är att marknadsföra avsändaren. Om den marknadsförande funktionen framgår alltför tydligt riskerar pressmeddelandet att bli mindre attraktivt för journalistkåren, vilket skapar en intressant textuell spänning mellan den informerade och den marknadsförande funktionen (Catenaccio, 2008).

Pressmeddelandet är ett av flera verktyg inom verksamheten *public relations* (PR), som går ut på att skapa fördelaktiga relationer till omvärlden, ofta genom att låta budskap passera via massmedia (Moloney & McGrath, 2019). Såhär formulerar PR-byrån Westander pressmeddelandets funktion: ”Pressmeddelandet sammanfattar er nyhet i ett kort och överskådligt format, som är användbart även när ni ska erbjuda nyheten exklusivt. Ett bra pressmeddelande innehåller både en skarp nyhetsvinkel och företagets budskap.” (Westander, 2021).

Pressmeddelandets tudelade kommunikativa funktion – att informera och att marknadsföra – gör det till en intressant text att studera språkvetenskapligt. För att göra dessa båda saker samtidigt används en särskild strategi, som kan beskrivas som en rekontextualiseringsprocess, där innehållet färdas från en praktik (marknadsföring) till en annan (journalistik) (Maat & de Jong, 2013). En annan intressant aspekt av pressmeddelandet är att det sammanfattar andra texter (i en kommun kan det t.ex. handla om ett beslut i kommunfullmäktige eller ett policydokument), och mottagaranpassar det kommunikativa innehållet till en bredare målgrupp. Utifrån det här perspektivet har pressmeddelandet en intressant medierande funktion.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Undersökningen syftar till att klarlägga och undersöka tecken på interdiskursivitet mellan kommunala pressmeddelanden och andra texter som på olika sätt relaterar till pressmeddelandena.

Studiens övergripande forskningsfråga är: Hur kommer interdiskursivitet till uttryck i svenska kommuners pressmeddelanden?

För att svara på den övergripande forskningsfrågan använder jag mig av två analysfrågor:

- Vad är kännetecknande för språkbruket hos tre texttyper som relaterar till pressmeddelandet?
- Vilka likheter och skillnader finns det mellan språkbruket i pressmeddelandena jämfört med texter som relaterar till pressmeddelandet?

Analysfrågorna utgår från ett antagande om att pressmeddelanden relaterar till texttyperna kommunal informationstext, kommunal marknadsföringstext och lokaltidningsjournalistisk text. Relationen mellan pressmeddelande, informativ text och marknadsförande text har att göra med pressmeddelandets tudelade syfte – att informera och marknadsföra – som beskrivs i tidigare forskning (Catenaccio, 2008). Om pressmeddelandet har ett informativt syfte är det rimligt att anta att det relaterar till informativa texter, och om det har ett marknadsförande syfte är det rimligt att anta att det relaterar till marknadsförande texter. Relationen mellan pressmeddelandet och de lokaltidningsjournalistiska texterna ligger i strategin att förmedla pressmeddelandets budskap via massmedia (Maat & de Jong, 2013). Pressmeddelandena och lokaltidningstexterna relaterar också till varandra ur ett geografiskt perspektiv eftersom kommunens verksamhet är ett av de områden som de lokala nyhetsredaktionerna bevakar.

2 Forskningsöversikt

2.1 Forskning om pressmeddelanden

Det finns en hel del forskning om pressmeddelanden internationellt – både inom språkvetenskapen men också inom media, kommunikation och journalistik. Här presenteras ett urval av de resultat som på tydligast sätt anknyter till den här studien.

Flera forskare med bakgrund inom områdena media, kommunikation och journalistik intresserar sig för relationen mellan praktikerna journalistik och PR. De här studierna visar på en spänning mellan de båda praktikerna; de länkas samman via uppgiften att distribuera en nyhet, men de följer olika ideal vad gäller exempelvis stilistik och objektivitet. Generellt belyser forskningen vikten av journalistisk bearbetning i relation till pressmeddelanden.

Walters m.fl. (1994) undersöker pressmeddelandens språk jämfört med journalistisk text, genom att jämföra den grammatiska strukturen i pressmeddelanden med motsvarande publicerade tidningstext. Studien är baserad på 60 slumpvis utvalda pressmeddelanden från en offentlig organisation inriktad mot utbildning och forskning. Forskarna konstaterar att journalisterna ofta gör en omfattande språklig bearbetning. Framförallt behöver pressmeddelanden förkortas, förenklas, göras mer lättlästa och mindre passiva innan de publiceras i pressen.

Pander Maat (2008) kartlägger stilistiska skillnader mellan pressmeddelanden och texter skrivna av journalister, genom att undersöka de språkliga omarbetningar journalister gör av pressmeddelanden. Studien är gjord på en korpus bestående av 50 pressmeddelanden från stora internationella industriföretag, och 95 journalistiska texter om motsvarande händelse. Pander Maat ser framförallt två språkliga strategier som framträder i den journalistiska omarbetningen – läsbarhet och neutralitet. Dessa strategier tar sig exempelvis uttryck i att journalisterna använder kortare och mindre komplexa meningar, vardagligare ord, kortfattad bakgrundsinformation, färre positiva yttranden, och att de introducerar företaget som källa till informationen.

Även Sissons (2012) intresserar sig för relationen mellan journalistik och PR, och undersöker hur PR-diskursen vinner mark i relation till den journalistiska diskursen. Medan tidigare forskning av t.ex. Walters m.fl. (1994) lyfter fram den journalistiska bearbetningen menar Sissons att nyhetsförmedlare allt oftare publicerar pressmeddelanden helt oredigerade. Sissons kopplar utvecklingen till två stora förändringar inom den journalistiska praktiken: att journalister har fått fler arbetsuppgifter (t.ex. att sköta sociala medier och webbplatser), samtidigt som de har blivit färre till antalet. Studien baserar sig på trettiofem pressmeddelanden från avsändare inom flera olika branscher, med sina motsvarande nyhetsartiklar. Texterna har samlats in av Sissons på

olika sätt; vid fältarbeten inom PR-praktiken, via personer som känner till Sissons forskning (tidigare studenter) och några har skrivits av Sissons själv, då hon tidigare varit verksam som PR-konsult.

Erjavec (2005) fokuserar på diskurser som praktik och använder i en studie etnografiska metoder för att undersöka relationen mellan nyhetsproduktion och PR-diskursen i Slovenien. Baserat på Faircloughs kritiska diskursanalys använder hon en metod som hon benämner *interpractice analysis* för att avtäcka element från PR-praktik inom journalistiken och identifiera så kallade *public relations news reports*. Utifrån data insamlat genom deltagande observation och djupintervjuer identifierar Erjavec två sådana element: användandet av en organisationsföreträdare som huvudkälla för rapporteringen och ensidighet i värderingen av den händelse eller aktivitet som man rapporterar om.

Inom språkvetenskapen syns ett intresse av att försöka kartlägga pressmeddelandets särskilda språkliga drag och funktioner, ofta i relation till begreppet *genre*. McLaren & Gurău (2005) undersöker språkliga konventioner i företagspressmeddelanden utifrån en korpus bestående av 50 pressmeddelanden från 20 brittiska bioteknologiföretag. Med hjälp av analysmetoder från genreanalysen, textlingvistiken och pragmatiken kartlägger de vilka språkliga drag som är typiska för dessa pressmeddelanden, och drar slutsatsen att det är en konventionaliserad och statisk genre. De finner att alla texter som inkluderas i studien följer ett gemensamt strukturellt mönster bestående av olika steg: ett tillkännagivande, en fördjupning av tillkännagivandet, en eller flera kommentarer (citat) från centrala personer inom företaget och slutligen kontaktinformation. McLaren & Gurău menar att de olika stegen fyller olika funktioner, där kommentarerna är mer värderande och spekulativa i sin karaktär, och gör det möjligt för textförfattaren att få ut ett budskap som den inte behöver ta ansvar för.

Lassen (2006) undersöker utifrån en korpus bestående av 18 pressmeddelanden från olika företag, även dessa inom bioteknologi, huruvida pressmeddelandet kan uppfattas som en genre. Hon kommer fram till att det kan ses som en genre baserat på dess textuella form, men sett till innehåll och retoriskt syfte kvalificerar det sig däremot inte som en genre. Lassen argumenterar för att pressmeddelandet istället bör förstås som en distributionskanal, som används som en förmedlare av en mängd olika retoriska mål, och därmed en mängd olika genrer.

Catenaccio (2008) undersöker pressmeddelandets kommunikativa funktioner, och hur de framträder i texterna, utifrån en korpus bestående av 70 pressmeddelanden från privat sektor. Hon beskriver pressmeddelandet som en hybridgenre, i och med dess tudelade kommunikativa funktion – att informera och att marknadsföra. För att klarlägga hur de olika funktionerna kodifieras textuellt jämför hon pressmeddelandenas struktur med reklam- och journalistiska texter, och finner att den marknadsförande funktionen inte bara syns i ett positivt språk utan också framträder i hur texten är strukturerad. Hon drar sina slutsatser utifrån ett kognitivt

perspektiv, och menar att pressmeddelanden kan tolkas som antingen reklam eller nyhetsartikel beroende på den kontextuella inramningen.

Pressmeddelanden från svensk offentlig sektor har i skrivande stund studerats mycket lite. Ett exempel på en svensk språkvetenskaplig studie av pressmeddelanden är Hillström (2016), som i sin kandidatuppsats undersöker språket i åtta pressmeddelanden från Utbildningsdepartementet ur olika perspektiv – t.ex. hur regeringen framställs och hur information presenteras. Hillström kommer bl.a. fram till att regeringen framstår som aktivt påverkande och att pressmeddelandena ofta är begripliga och klarspråkliga. Vissa av pressmeddelandena har dock en ingress som avviker genom att vara väldigt specialiserad, och i vissa fall kan vaga och abstrakta referenter sänka begriplighet och nyhetsvärde.

2.2 Språkvetenskaplig forskning av svenska kommuners utåtriktade kommunikation

Två exempel på svenska språkforskare som intresserat sig för kommuners externa kommunikation är Andreas Nord och Karin Helgesson. Nord har bland annat undersökt kommuners möte med medborgare på nätet (2015, 2018, 2019). Nords forskning visar bl.a. att kommunkommunikatörerna generellt följer traditionella språkriktighetsnormer (2019) och att de lägger stor vikt vid de relationella aspekterna i kommunikationen (2015, 2018, 2019). Kommunikationen flyter till största del på bra och problemfritt, även om det ibland kan uppstå problem som kan relateras till skillnaden mellan institution och vardag (2018). Nords forskning pekar på att de undersökta kommunerna lägger stor vikt vid den externa kommunikationen, vilket bland annat syns i den kommunikativa kompetens som professionella kommunikatörer besitter.

Helgesson har forskat om kommuners kommunikation till medborgare i olika typer av informationstexter. Hon har bland annat undersökt vilka medborgarroller som konstrueras i kommuners information om sopsortering (2014, 2017) och hur kommuner utformar texter i syfte att locka nya invånare (2015). I likhet med den här studien relaterar Helgesson kommunernas kommunikativa strategier till en pågående marknadisering av offentlig diskurs. I sopsorteringsinformationen syns delvis motstridiga mottagarroller, vilket kan tolkas som ett tecken på diskursiv kamp mellan en mer traditionell och auktoritär myndighetsdiskurs och en senmodern marknadsdiskurs, där myndigheter ser medborgare som kunder som ska övertalas att köpa en viss vara. I informationsmaterialet som ska locka till inflyttning fokuserar kommunerna framförallt på att locka med bra service, medan exempelvis demokratiska värden inte alls lyfts fram. Den identitet som erbjuds inflyttaren är främst en kundidentitet.

3 Teoretiska utgångspunkter

Teoretiskt grundar sig den här undersökningen på Faircloughs diskursteori (Fairclough, 1992, 2010), som är en av flera inriktningar inom den kritiska diskursanalysen (Seiler Brylla & Boréus, 2018, s. 8). Faircloughs teori är en lämplig utgångspunkt eftersom studien syftar till att ta reda på hur interdiskursivitet syns i pressmeddelanden. Interdiskursivitet är ett begrepp som Fairclough introducerar i boken *Discourse and Social Change* (1992), och som är ett centralt inslag i teorin.

Fairclough utvecklade sin diskursteori i syfte att skapa en metod för att studera språk i relation till social förändring. För att göra detta möjligt behövdes en förening av samhällsvetenskaplig och språkanalytisk teori. Den samhällsvetenskapliga delen av diskursteorin hämtar Fairclough främst från Foucaults arbeten om diskurs, dock med flera reservationer och justeringar (Fairclough, 1992, s. 37–61). Som språkanalytiskt ramverk föreslår Fairclough att Hallidays systemisk-funktionella grammatik används som en utgångspunkt (Fairclough, 1992, s. 8–9; Halliday, 1978, 2004).

Jag använder Faircloughs diskursteori som ett sätt att förstå texter, diskursiva strukturer och sociala strukturer på en övergripande nivå. För den mer detaljerade textanalysen använder jag (som Fairclough föreslår) metoder som kan relateras till Hallidays systemisk-funktionella grammatik (Halliday, 2004). I det här kapitlet redovisar jag relevanta delar av Faircloughs diskursteori, och förklarar hur jag använder vissa centrala begrepp. De olika analysmetodernas teoretiska utgångspunkter presenteras kort i avsnitt 4.3.

3.1 Praktik och konvention

Praktikbegreppet är centralt i Faircloughs diskursteori. Med praktiker avser Fairclough ”habitualised ways, tied to particular times and places, in which people apply resources (material or symbolic) to act together in the world” (Chouliaraki & Fairclough, 1999, s. 21). Eftersom mina forskningsfrågor rör interdiskursiva textmönster behöver jag ringa in praktikbegreppet något annorlunda, så att det blir möjligt att undersöka hur sådana ”habitualised ways” kan urskiljas på textnivån. Jag väljer att tänka på praktiker som *grupper av mänskliga sociala aktiviteter*. Vidare antar jag att grupperingen möjliggörs av det finns någon typ av likhet inom gruppen, och denna likhet skapar ett mönster eller en regelbundenhet. Samtidigt är den diskursiva dialektiken viktig för Fairclough, och han framhåller att det är svårt att dra skarpa gränser mellan olika diskursiva kategorier. Ett praktikbegrepp i den andan kan alltså inte vara alltför strikt regulatoriskt, utan behöver tillåta oskarpa gränslinjer. Min tolkning blir därför att

praktiker kan beskrivas som grupper av sociala aktivitetsmönster, där likheten inom gruppen utgörs av familjelikhet[1], (dvs. inte av fixerade gemensamma nämnare) och där de mönster som familjelikheten ger upphov till inte styrs av stabila lagar, utan tvärtom är föränderliga.

En praktik upprätthålls bland annat av gemensamma *konventioner*. En konvention kan definieras som en regelbundenhet i beteende som beror på ett mellanmänskligt system av förväntningar, och som syftar till att lösa ett samarbetsproblem (till exempel att ställa sig till höger i rulltrappan). En *norm* kan ses som en slags konvention, men där handlingsalternativen tillskrivs någon typ av värde – socialt, etiskt, moraliskt eller religiöst (till exempel att som man välja mellan att klä sig i kjol eller byxor) (se Risjord, 2014, s. 158–163). När jag i den här undersökningen använder begreppet konvention avser jag både konventioner och normer.

3.2 Faircloughs diskursbegrepp

Fairclough skiljer mellan begreppen *diskurs* (i obestämd betydelse) och bestämda eller avskilda *diskurser*. Diskurs betyder för Fairclough ”language as a form of social practice” (Fairclough, 1989, s. 20) eller, annorlunda uttryckt, ”semiotic elements of social practices” (Chouliaraki & Fairclough, 1999, s. 38). *Bestämda* eller *avgränsade diskurser* handlar något förenklat om olika sätt att semiotiskt konstruera sakförhållanden, till exempel *den vetenskapliga medicin-diskursen*. (Hur *en diskurs* definieras återkommer jag till nedan.) När jag i denna uppsats använder ordet diskurs i obestämd bemärkelse syftar jag i likhet med Fairclough på *språkbruk som social praktik*, och när jag använder *diskursiv* som framförställt attribut är det denna betydelse av diskurs jag syftar på.

Fairclough förklarar relationen mellan texters form och vårt sociala liv utifrån en tredimensionell diskursmodell, där varje instans av diskurs (varje diskursiv händelse) kan betraktas utifrån tre dimensioner. Händelsen är en del i en social praktik; den är en del i en diskursiv praktik och den finns också realiserad som text (1992, s. 71–100).

---

[1] Familjelikhet innebär att alla medlemmar i en grupp inte behöver dela någon gemensam nämnare; likheten ligger istället i ett system av överlappande likheter (se Wittgenstein, 2021, s. 47–48).

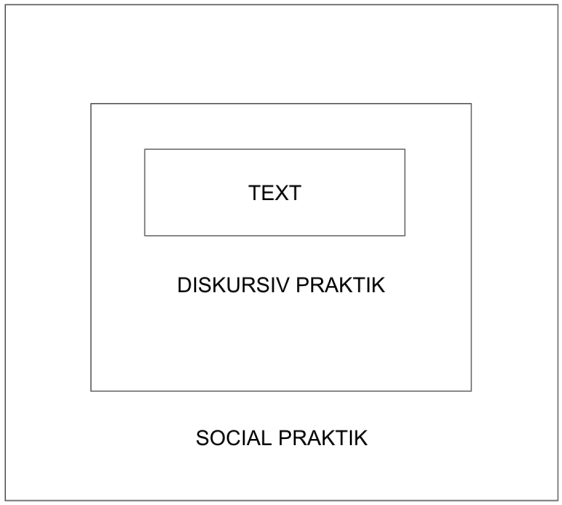

Figur 1. Faircloughs tredimensionella diskursmodell.

Utifrån dimensionen **diskurs som text** betraktas den avgränsade diskursiva händelsen och hur den är realiserad i sin språkliga form – muntlig eller skriftlig. Diskursanalys utifrån textdimensionen kan inbegripa analys av vokabulär, grammatik, textbindning och textstruktur. I den här undersökningen breddar jag textbegreppet ytterligare och betraktar också andra visuella sätt att uttrycka mening för text – jag har alltså i likhet med Chouliaraki & Fairclough ett semiotiskt synssätt (1999, s. 38). När jag t.ex. undersöker vilka lexikogrammatiska uttryck för attityd som finns i ett enskilt pressmeddelande ser jag på texten utifrån dimensionen diskurs som text.

Diskursanalys utifrån **diskursiv praktik** intresserar sig för hur diskurser produceras, distribueras och konsumeras i ett samhälle (Gustafsson, 2013). Till skillnad från diskurs som text, som ser till den enskilda diskursiva händelsen, läggs nu fokus på den diskursiva händelsen som en del i en praktik, bestående av flera diskursiva händelser. Perspektivet blir alltså processuellt: ”Discursive practice (…) involves processes of text production, distribution and consumption, and the nature of these processes varies between different types of discourse according to social factors.” (Fairclough, 1992, s. 78).[2] I den här studien undersöker jag diskurs utifrån diskursiv praktik-dimensionen när jag lägger samman och jämför textmönster, och diskuterar huruvida dessa kan vara exempel på interdiskursivitet. Fairclough menar att analys av diskursiv praktik bör involvera analys på både mikro- och makronivå, där belägg på mikronivå lägger grunden för en

[2] Seiler Brylla och Boréus kallar dessa praktiker för *semiotiska praktiker* (2018, s. 310–312), vilket är ett begrepp som kan tänkas vara mer genomskinligt än diskursiva praktiker. Jag väljer dock att ligga nära Faircloughs originaltext och använder därför även fortsättningsvis begreppet diskursiva praktiker.

tolkning på makronivå. Mikronivå tolkar jag som enstaka ord, fraser och satser, dvs. det som kallas för det lexikogrammatiska betydelseskiktet inom systemisk-funktionell grammatik (Halliday, 2004). Makronivå tolkar jag som textuella mönster eller strukturer.

En diskursiv händelse är också en del i en **social praktik**. Sociala praktiker handlar om uttryck för olika typer av sociala element (t.ex. institutioner, sociala relationer och roller) som vi associerar med olika delar av vårt sociala liv. Inom en social praktik finns både diskursiva (bitar av språk) och icke-diskursiva element, och dessa påverkar varandra på olika sätt genom dialektiska relationer (Fairclough, 2003, s. 25). Social och diskursiv praktik ska inte förstås som kontrasterande gentemot varandra; den diskursiva praktiken är en aspekt av den sociala praktiken, och sociala praktiker kan involvera fler eller färre typer av diskursiva praktiker. När jag diskuterar kommunens pressmeddelanden i relation till kommunen som demokratisk institution fokuserar jag på diskurs som del i en social praktik.

3.3 Diskursordning och semiotiska konventioner

En diskursiv händelse (t.ex. en text eller ett samtal) betyder inte vad som helst, och uttrycks inte heller hur som helst. Tvärtom finns det konventioner som avgör den diskursiva händelsens semiotik, dvs. vad den kan betyda, och hur den kan uttryckas. Fairclough använder begreppet *diskursordning* (*order of discourse*) för att förklara relationen mellan allt som är möjligt i ett semiotiskt system och en diskursiv händelses aktuella semiotik. Diskursordningar kan ses som filtermekanismer som selekterar vissa meningsmöjligheter men inte andra. De består av en specifik konfiguration av semiotiska konventioner som tillsammans definierar en avgränsad meningspotential (Fairclough, 2010, s. 74–75). De semiotiska konventioner som ingår i diskursordningen kan kategoriseras i genrer, diskurser (nu i betydelsen avgränsade entiteter) och stilar.[3] De här kategorierna kallar Fairclough för *diskurstyper* (*discourse types*) (1992, s. 124–125).

Genre är för Fairclough ”a relatively stable set of conventions that is associated with, and partly enacts, a socially ratified type of activity, such as informal chat, buying goods in a shop, a job interview, a television documentary, a poem, or a scientific article” (1992, s. 126). Genre har alltså att göra med aktivitet. Olika genrer i textform associeras ofta med en viss kompositionell struktur – en struktur av olika *aktivitetstyper*.

---

[3] Fairclough använder främst begreppen diskurs, genre och stil, men jag tolkar teorin som att det kan finnas fler sätt att kategorisera semiotiska konventioner som upprätthåller diskursordningar. Exempel på sådana kategorier skulle kunna vara *register* (Halliday, 2004) och *texttyp* (Ledin, 1996).

En diskurs (nu som en avgränsad entitet) är ett särskilt sätt att konstruera sakförhållanden. Fairclough föreslår att vi ser på diskurs som en förening av ett kunskapsområde och det sätt som detta kunskapsområde konstrueras, till exempel *den teknisk-vetenskapliga medicindiskursen*, där medicin är kunskapsområdet och teknik och vetenskap är de perspektiv som denna kunskap framställs utifrån (Fairclough, 1992, s. 128).

Stil är svår att ringa in och har definierats på många olika sätt. Fairclough föreslår att vi ser på stil som variationer utifrån parametrarna *relation* mellan deltagarna (*tenor*), *kommunikationssätt* (*mode*) och *retoriskt kommunikationssätt* (*rhetorical mode*). Utifrån relation kan stil vara formell, informell, officiell, intim, ledig och så vidare. Utifrån kommunikationssätt kan stil vara till exempel talspråklig eller skriftspråklig. Utifrån retoriskt kommunikationssätt kan stil t.ex. vara argumenterande, beskrivande eller förklarande (Fairclough, 1992, s. 127).

Översiktligt kan kategorierna genre, diskurs och stil ta sig uttryck på följande sätt:

- Genre: sätt att handla/agera (att gå igenom olika steg för att bygga upp t.ex. en saga)
- Diskurser: sätt att representera (att språkligt konstruera ett sakförhållande på ett visst sätt)
- Stilar: sätt att vara (att språket är t.ex. informellt, auktoritärt eller argumenterande)

(Fairclough, 2003, s. 26, 2010, s. 75).

Av analytiska skäl kan det vara användbart att separera genre, diskurs och stil ifrån varandra, men i själva verket är de inte avgränsade entiteter utan präglas av dialektiska relationer. Dialektiken syns i och med att de olika kategorierna kan internalisera varandra, t.ex. genom att en viss typ av diskurs syns inom vissa genrer, och är präglad av en viss stil, och så vidare. (Fairclough, 2003, s. 28–29).

3.4 Interdiskursivitet

Begreppet *interdiskursivitet* introducerades av Fairclough som ett sätt att beskriva en särskild aspekt av *intertextualitet*. Begreppet intertextualitet myntades av Kristeva på sextiotalet, och kan ses som en vidareutveckling av Bachtins teori om talgenrer (Kristeva, 1996). För Bachtin är alla yttranden orienterade mot såväl tidigare yttranden som framtida yttranden; varje yttrande är en länk i en kedja av kommunikation. Alla yttranden består också av bitar av andra yttranden, på ett mer eller mindre tydligt sätt och i varierande grad. Yttranden är på så sätt alltid intertextuella (Bachtin, 1986).

Förutom att texter består av och svarar på andra texter innehåller de också relationer till olika konventioner. Sådana konventioner kan kategoriseras i genrer, diskurser och stilar, som tillsammans utgör en diskursordning. Tidigare har den här typen av relation (text i förhållande

till konvention) kallats *konstitutiv intertextualitet*, medan relationen mellan specifika texter har kallats *manifest intertextualitet*. Fairclough väljer att istället för konstitutiv intertextualitet introducera begreppet interdiskursivitet, för att betona att fokus ligger på relationen mellan text och diskurskonventioner (Fairclough, 1992, s. 101–104). I undersökningen använder jag begreppet *diskurskonventioner* i betydelsen *mer eller mindre konventionaliserade textmönster, som kan sorteras in i kategorierna diskurs, genre och stil*. När jag söker efter tecken på interdiskursivitet är det alltså relationer mellan diskurskonventioner jag undersöker (även om begreppet interdiskursivitet kan leda tankarna till uteslutande relationen mellan avgränsade diskurser). På svenska har interdiskursivitet också benämnts *normsamspel* (Ajagán-Lester m.fl., 2003).

3.5 Rekontextualisering

Kommunikativ mening, uttryckt genom olika diskurstyper (diskurser, genrer, stilar), kan flytta från en praktik till en annan – en process som Fairclough kallar *rekontextualisering* (Fairclough, 2010, s. 76). I den här processen sker en appropriering/kolonisering av praktiker och diskurstyper. Appropriering sker när kommunikativ mening artikuleras i en ny kontext, och den nya kontexten tar över semiotiska resurser från den tidigare kontexten. Kolonisering sker när den tidigare kontextens praktiker tar över nya praktiker och diskurstyper. Det finns alltså en dialektik mellan approprierings/koloniserings-perspektiven på så sätt att en kolonisering alltid innebär en appropriering (Chouliaraki & Fairclough, 1999, s. 93–94). I den här undersökningen använder jag främst approprieringsperspektivet, och undersöker hur pressmeddelandet approprierar semiotiska resurser från andra texter. Jag har alltså antagit en riktning för rekontextualiseringen i och med att jag undersöker hur förflyttningen av semiotiska resurser sker från andra texter, till pressmeddelandet. Detta antagande kan problematiseras, men är nödvändigt för att avgränsa undersökningen.

I Faircloughs diskursmodell kan rekontextualiseringsprocesser, som lämnar spår i språket, kopplas till mer generella samhälleliga förändringstendenser. Fairclough pekar ut *kommodifiering av diskurs* som ett sådant exempel (Fairclough, 1992, s. 207–215). Kommodifiering av diskurs innebär att diskurstyper som associeras med produktion, distribution och handel med varor koloniserar diskursordningar inom domäner som tidigare stått utanför varuhandelns domän. På ordnivå kan det t.ex. handla om att man börjar tala om skolelever som *kunder* eller offentlig service som *produkter*.

4 Material och metod

I det här kapitlet beskriver jag det undersökta materialet, och hur jag går till väga för att utföra undersökningen.

4.1 Material

Analysmaterialet består av totalt 64 texter som tillsammans innehåller 35 522 ord. Materialet är strukturerat i fyra korpusar:

- Korpus 1: åtta informativa texter (totalt 8 119 ord)
- Korpus 2: åtta marknadsförande texter (totalt 7 366 ord)
- Korpus 3: åtta journalistiska texter (totalt 4 772 ord)
- Korpus 4: 40 pressmeddelanden (totalt 15 265 ord)

Pressmeddelandekorpusen är störst och har huvudfokus i undersökningen, medan övriga tre korpusar används som referensmaterial. Valet av referensmaterial baseras på antagandet att pressmeddelanden har en tudelad kommunikativ funktion – att informera och att marknadsföra, och att tillvägagångssättet är att låta budskapet passera via pressen (t.ex. Catenaccio, 2008).

För korpus 1, 2 och 4 är texternas källor åtta svenska kommuner: Göteborg, Västerås, Lund, Växjö, Luleå, Östersund, Borlänge och Kiruna. Korpus 3 består av texter från lokala tidningsredaktioner som är verksamma inom kommunerna.

Analysmaterialet samlades in under våren 2021 av mig själv via öppna webbplatser (korpus 1, 2 och 4) och databasen Mediearkivet (Retriever Research) (korpus 3). Källorna valdes ut utifrån en strävan efter bred geografisk representation, eftersom jag vill undersöka generella diskurskonventioner (till skillnad från lokala konventioner inom exempelvis en viss kommun). Jag har således eftersträvat att undersöka kommuner som är geografiskt spridda över landet. Eftersom jag intresserar mig för samtida diskurskonventioner är texterna publicerade under de senaste fem åren (2017–2021). Nedan beskrivs korpusarna i korthet. En mer detaljerad översikt över analysmaterialet finns i bilaga 1.

Korpus 1 består av åtta informativa texter som handlar om omorganisation av nämnder (Göteborg), hemtjänst (Västerås), motionsspår och vandringsleder (Lund), förskola (Växjö), bygglovsprocessen (Luleå), starta livsmedelsverksamhet (Östersund), upplåtelse av offentlig plats (Borlänge) och grundskola (Kiruna).

Inklusionsprinciper för korpus 1 var:

- En text från varje kommun.
- Texterna är publicerade på kommunernas webbplats, på ett sätt som gör den lätt att hitta för allmänheten.
- Texterna handlar om olika typer av kommunal service.
- Varje text innehåller minst 100 ord.

Korpus 2 består av åtta marknadsförande texter som handlar om glassbarer (Göteborg), annonsplatser för utomhusskyltar (Västerås), innovationsplattformen Future by Lund (Lund), kontorsuthyrning (Växjö), turistinformation om vinterskärgård (Luleå), sommarbesöksguide (Östersund), återbruksbutiken Ta Till Vara (Borlänge) och evenemang anordnade av Stadsliv Kiruna (Kiruna).

Inklusionsprinciper för korpus 2 var:

- En text från varje kommun.
- Källan är knuten till kommunen på något sätt.
- Texten erbjuder en tjänst, en vara eller bjuder in till ett evenemang.
- Texterna handlar om olika saker.
- Varje text innehåller minst 100 ord.

Korpus 3 består av åtta journalistiska texter som handlar om skola (Göteborgsposten), skolpolitik (Sydsvenskan), ombyggnad i centrum (Norrbottenskuriren), tiggeriförbud (Borlänge tidning), alkoholtillstånd (Östersundsposten), skolskjuts (Norrbottenskuriren), kommunal vård (Smålandsposten) och byggande av trygghetsboende (Vestmanlands läns tidning).

Inklusionsprinciper för korpus 3 var:

- En text om varje kommun.
- Texterna är publicerade i den lokala dagspressen.
- I det fall det finns flera dagstidningar inom en och samma kommun, har den dagstidning med störst TS-upplaga år 2020[4] valts ut.
- Texten är publicerad i det lokala nyhetssegmentet (och inte t.ex. i opinionsdelen).
- Texten är publicerad i tryckt format (dvs. inte bara som webbtext).
- Texten handlar om den aktuella kommunen.

---

[4] "TS-upplagan" är en beräkning av mediers upplaga baserad på en revision utförd av analysföretaget Kantar Sifo. Källa: https://www.kantarsifo.se/rapporter-undersokningar/audit-rapporter (2021-03-18)

- Texterna handlar om olika saker.
- Varje text innehåller minst 100 ord.

Korpus 4 består av 40 pressmeddelanden – fem från varje kommun. Kommunerna publicerar pressmeddelanden regelbundet, men via olika kanaler. Vissa använder PR-verktyget Mynewsdesk[5] medan andra endast använder sig av kommunens egen webbplats.

Inklusionsprinciper för korpus 4 var:

- Fem pressmeddelanden från varje kommun.
- Texterna handlar om något av temana kommunens lokaler och utomhusmiljöer, förskola och grundskola, sociala frågor samt kultur, idrott och fritid. Temana är utvalda för att representera olika intresseområden samtidigt som de är återkommande i en kommun över tid.
- Texterna från en och samma kommun handlar om olika saker.
- Varje text innehåller minst 100 ord.

4.2 Analysmetod

Det övergripande syftet för undersökningen är att klarlägga tecken på interdiskursivitet mellan kommunala pressmeddelanden och tre textsamlingar som på olika sätt relaterar till pressmeddelandet. För att kunna jämföra textmeddelanden med andra texter använder jag en metod som består av två steg. Det första steget går ut på att beskriva typiska språkliga drag i referenstexterna; det andra steget går ut på att undersöka om, och i så fall hur, dessa typiska språkliga drag återfinns i pressmeddelandena. De gemensamma dragen försöker jag tolka och förstå utifrån den övergripande teorin om interdiskursivitet och rekontextualisering. Stegen speglar studiens analysfrågor genom att steg 1 svarar på analysfråga 1, i delstudie 1: Vad är kännetecknande för språkbruket hos tre texttyper som relaterar till pressmeddelandet? och steg 2 svarar på analysfråga 2, i delstudie 2: Vilka likheter och skillnader finns det mellan språkbruket i pressmeddelandena jämfört med texter som relaterar till pressmeddelandet?

Undersökningens tvåstegsmetod är inspirerad av flera andra diskursanalytiska undersökningar. Det jämförande tillvägagångssättet återfinns i tidigare studier som undersöker interdiskursivitets- och rekontextualiseringsprocesser, ofta med Faircloughs kritiska diskursanalys som teoretiskt ramverk (Fairclough, 2010) . Ett sådant exempel är Millars undersökning (2013) om hur den kanadensiska diskursen om integrationspolicy är påverkad av tre andra diskurser: en nyliberal

[5] https://www.mynewsdesk.com/se/ (2021-09-17)

kompetensdiskurs, en akademisk diskurs om språk som kommunikativ kompetens, och en vetenskaplig diskurs om språk som en integrationsfaktor. Metodens tvåstegsprincip är främst inspirerad av fältet Corpus-Assisted Discourse Analysis (CADS) som använder sig av kvantitet och frekvens som ett sätt att beskriva språkliga mönster, och kopplar dessa mönster till olika typer av språklig och social mening (Baker, 2006). Ett inflytelserikt exempel från fältet, och en inspirationskälla för den här studien, är artikeln av Baker m.fl. om hur kritisk diskursanalys och korpuslingvistik kan kombineras för att undersöka flykting- och invandringsdiskursen i den brittiska pressen (Baker m.fl., 2008). CADS-fältet har inspirerat mig till att använda en metod i två steg – att först beskriva diskurs utifrån språkliga mönster, och därefter analysera dessa mönster utifrån det kritiskt diskursanalytiska ramverket. Min studie skiljer sig dock från vad som vanligtvis kallas korpuslingvistik eftersom jag inte tar hjälp av automatiserade analysverktyg i mitt första steg och analysmaterialet är jämförelsevis litet. Mitt sätt att beskriva språkliga mönster är snarare hämtat från mer kvalitativt inriktad text- och diskursanalys.[6]

I studiens första del beskriver jag språkliga drag hos tre typer av texter som relaterar till pressmeddelandet. Syftet är att upptäcka eventuella mönster, som eventuellt kan förstås som diskurskonventioner (se kapitel 3). För att beskriva referenstexterna och jämföra dem med pressmeddelandena undersöker jag dem utifrån fyra modeller för textanalys: utseende, aktiviteter, uttryck för dialogicitet och uttryck för subjektivitet. Jag har i en pilotundersökning testat analysmodellerna och funnit dem användbara. Samma övergripande tvåstegsmetod skulle dock gå att använda med en mängd olika språkvetenskapliga frågeställningar, som exempelvis skulle kunna handla om textbindning, metaforer, narratologisk struktur, social positionering eller legitimeringsstrategier.

Jag använder analysverktygen som filter vid genomläsning av texterna, i syfte att fånga upp intressanta och återkommande drag – i form av förekomster av vissa faktorer eller avsaknad av faktorer. Den här undersökningen syftar inte i första hand till att utveckla analysverktygen – den använder dem främst som ett sätt att identifiera och beskriva karaktäristiska drag i texterna.

Jag genomför analysen genom att närläsa varje text utifrån respektive textanalysmodell och dokumentera de belägg som kan sorteras in i modellernas olika kategorier. Jag räknar antalet belägg i olika kategorier för att kunna jämföra olika språkliga drag, och få en uppfattning om hur vanligt förekommande de är. I kapitel 5 och 6 tolkar och sammanfattar jag resultatet av dessa

---

[6] I det andra steget, då jag analyserar den större korpusen, har jag använt korpusverktyget AntConc (Anthony, 2021) för att göra sökningar på vanligt förekommande ord, men detta har skett efter den kvalitativa närläsningen och kan alltså snarare ses som ett komplement till den kvalitativt inriktade analysen.

mycket enkla beräkningar. Eftersom materialet är jämförelsevis litet och beläggen i varje kategori kan vara få är det inte aktuellt att tillämpa någon inferensstatistisk beräkningsmetod. Den här undersökningen kan därför endast dra slutsatser om de undersökta texterna i fråga, och inte om hur bruket ser ut generellt.

4.3 Analysverktygen

För att beskriva referenskorpusarna och jämföra dem med pressmeddelandena undersöker jag fyra aspekter hos texterna: utseende, aktiviteter, uttryck för dialogicitet och uttryck för subjektivitet. Nedan beskriver jag de olika analysverktygen.

4.3.1 Utseende: visuell analys

Den visuella analysen belyser andra semiotiska resurser än det skrivna ordets semantik, och är relevant eftersom visuella element tycks vara viktiga för flera av de texter som jag undersöker. Denna analys är genom det sociosemiotiska synsättet lätt att integrera i den övergripande teorin om interdiskursivitet. Min modell för visuell analys är inspirerad av Machins handbok i multimodal analys (2007). Jag har använder Machins modell som ett sätt att beskriva och hitta gemensamma drag hos olika texter. Jag har däremot inte gjort någon djupare semiotisk analys av de visuella elementen, och försöker alltså inte svara på frågor om vad bild, färg och form betyder i de enskilda texterna. För att beskriva olika visuella element på en sida använder jag även tidningsredigeringstermer, så som de definieras i Alm & Eliasson (2008).

Machin delar in den visuella analysen i perspektiven *ikonografi*, *modalitet*, *representation av sociala aktörer, färg, typografi, komposition* och *sidlayout*. Jag använder kategorierna ikonografi, modalitet och representation av sociala aktörer för att ta fram enkla beskrivningar av bilder. Ikonografisk analys handlar om att avtäcka ”gömd betydelse” i bilder, genom att undersöka bildens konkreta motiv i förhållande till dess associativa betydelser. Visuell modalitetsanalys handlar om att avtäcka bildens anspråk på sanningshalt – är den överdriven eller dokumentär? Modaliteten kan undersökas genom att analysera mängden detaljer, bakgrund, djup, ljussättning, färgsättning och kontrast. Representation av sociala aktörer handlar om de människor som avbildas. De kan undersökas genom analys av blickens riktning, ur vilken vinkel personer porträtteras och distans (närhet/avstånd) i bilden. I min enkla bildanalys skiljer jag i ett första steg mellan fotografi och grafik. Fotografier delar jag upp i nyhetsbilder, illustrativa bilder och komplementbilder. Nyhetsbilder är informativa bilder med journalistiskt innehåll. De förmedlar informationen själva eller stöttar texten med sitt innehåll. Illustrativa bilder är enligt Alm & Eliasson oftast iscensatta och syftar till att väcka känslor. I komplementbilder är det inte

så viktigt vad innehållet förmedlar, utan de används främst för att fylla ut sidan (Alm & Eliasson, 2008, s. 28–31).

Färganalys handlar om att undersöka vad val av färger kommunicerar. Färger kan undersökas utifrån nyans, ljusstyrka, mättnad, renhet och variation. Jag gör en mycket enkel färganalys som oftast begränsar sig till att beskriva om många eller få olika färger används.

Typografisk analys handlar om att undersöka mening som förmedlas genom skrivtecknens form och storlek. Även här gör jag en enkel analys som syftar till att beskriva hur pass varierad användningen av typografiska element är. För att beskriva typografin använder jag termer från Alm & Eliasson (2008). En uppsättning bokstäver med en viss form kallar jag *teckensnitt*. Jag skiljer mellan två grupper av teckensnitt: *antikva* och *groteska*. Antikvateckensnitten kännetecknas av att bokstäverna är försedda med små klackar, så kallade seriffer. De groteska teckensnitten saknar sådana klackar. Teckensnitten finns i olika varianter. Jag skiljer enbart mellan *versaler* (stora bokstäver), *gemener* (små bokstäver) och *feta* bokstäver. *Kapitäler* (versaler med samma höjd som gemener) räknar jag till versalerna. Skrivtecknens storlek kallar jag *teckengrad*.

Komposition och sidlayout handlar om den visuella kompositionen – hur olika element förhåller sig till varandra på sidan. Här inkluderar jag beskrivning av hur texten är utlagd på sidan, i en eller flera spalter eller i andra format.

4.3.2 Textaktiviteter

Analys av textaktiviteter belyser hur texten uppnår sitt mål genom att byggas upp stegvis i olika aktiviteter, som *presentationer*, *uppräkningar* och *instruktioner*. En enklare text kan bestå av en enda sådan aktivitet, medan längre och mer komplexa texter kan bestå av flera. Holmberg & Wirdenäs beskriver textaktiviteter som den interpersonella sidan av genrer; textaktiviteter handlar om hur texter engagerar oss på olika sätt (Holmberg & Wirdenäs, 2005). Det finns flera sätt att benämna de här olika stegen eller dragen, till exempel *genrer* (Martin & Rose, 2008), *basgenrer* (Holmberg, 2010) eller *textaktiviteter* (Holmberg, 2006; Holmberg & Wirdenäs, 2005). Jag har valt begreppet textaktiviteter av framförallt praktiska skäl – om jag hade använt *genre* hade det varit svårt att särskilja den här analysmodellen från den teoretiska diskurskategorin genre. Min analysmodell för textaktiviteter är baserad på modellen så som den presenteras i Holmbergs uppsats från 2010, vilken inkluderar sex grundläggande textaktiviteter: berättelse, återberättelse, beskrivning, ställningstagande, förklaring och instruktion.

Textaktiviteterna kan delas in i olika typiska steg (se tablå 1 nedan). Min analys fokuserar framförallt på de övergripande textaktiviteterna, men jag använder stegen ibland som ett sätt att beskriva aktiviteterna.

Textaktiviteterna kan vidare beskrivas lexikogrammatiskt[7], ofta utifrån Hallidays systemisk-funktionella grammatik (Halliday, 2004; Holmberg, 2006, 2010; Holmberg & Wirdenäs, 2005; Nyström Höög, 2010). Inspirerad av Holmberg (2010) gör jag här en grov indelning av lexikogrammatiska realiseringar utifrån perspektiven *samband mellan information* (tidssamband eller orsakssamband), *bilder av världen* (unika händelser eller frusna tillstånd) och *språkhandlingar* (påstående, fråga, erbjudande, uppmaning). Det finns fler och mer detaljerade sätt att beskriva textaktiviteters lexikogrammatik, men för den här undersökningens syfte är dessa kategorier tillräckliga. Den lexikogrammatiska indelningen avser *typiskt dominerande* realiseringar i texten – i själva verket är variationen ofta stor. Aktiviteten ställningstagande t.ex. domineras typiskt av påståenden, men det kan förstås förekomma uppmaningar och frågor. I mitt analysmaterial uttrycks ofta mening genom grammatisk metafor (dvs. på ett lexikogrammatiskt inkongruent sätt) – t.ex. kan uppmaningar uttryckas med förpliktelsemodalitet istället för genom imperativsatser, och orsakssamband kan uttryckas utan explicita bindningsord (t.ex. genom att påståenden staplas på varandra). Därför behöver jag ta hänsyn till både grammatisk form och lexikal betydelse i textaktivitetsanalysen.

I tablå 1 nedan finns en översikt över textaktiviteternas typiska syfte, steg, och exempel på typisk lexikogrammatisk realisering.

[7] Lexikogrammatik är ett begrepp som används inom Hallidays systemisk-funktionella grammatik. (Halliday, 2004). Halliday delar in språkets betydelseskapande i fyra skikt: kulturkontext, situationskontext, semantik och lexikogrammatik. Lexikogrammatik kan beskrivas som betydelse som skapas genom kombination av lexikon och syntax, dvs. betydelse i enstaka ord och hur de går samman i fraser och satser.

Tablå 1. Uppställning över sex textaktiviteter, deras syften, typiska steg och lexikogrammatiska realisering. Baserat på Holmberg (2010).

Textaktivitet	Syfte	Steg	Lexikogrammatisk realisering
Berättelse	Skapa inlevelse i ett händelseförlopp	Utgångssituation, händelseförlopp med komplikation, upplösning/poäng	Tidssamband, unika händelser, påståenden
Återberättelse	Återge händelseförlopp	Utgångssituation, händelseförlopp	Tidssamband, unika händelser, påståenden
Beskrivning	Delge fakta	Heltema, deltema, kommentar	Orsakssamband, frusna tillstånd, påståenden
Ställningstagande	Påverka andras åsikt	Åsikt, skäl, slutkläm	Orsakssamband, frusna tillstånd, påståenden
Förklaring	Reda ut något komplicerat	Problem, utredning, slutsats	Orsakssamband, frusna tillstånd, påståenden
Instruktion	Vägleda andras handlingar	Mål, metod, resultat	Tidssamband, unika händelser, uppmaningar

4.3.3 Dialogicitet och subjektivitet: Appraisal-analys

För att analysera uttryck för dialogicitet och subjektivitet använder jag mig av Appraisalmodellen. Appraisal är utvecklad i sociosemiotisk tradition, och utgår från den systemisk-funktionella grammatiken, med särskilt fokus på den interpersonella metafunktionen. Modellen belyser de evaluerande resurser som författarösten använder sig av genom lexikogrammatisk semantisk analys. Evaluerande resurser är olika språkliga sätt att uttrycka attityd och att förhålla sig till sina egna och andras utsagor (Martin & White, 2005, s. 1–2). Appraisal har använts på flera olika sätt och utvecklas hela tiden. I min analys utgår jag från ramverket såsom det beskrivs i Martin & Whites bok *The language of evaluation: appraisal in English* (2005). Följande beskrivning av systemen utgår från Martin & White (2005) och de svenska benämningarna är hämtade från Nord (2008). Nedan ger jag en förenklad redogörelse av systemen utifrån kategoriernas relevans för mitt material. För en mer heltäckande presentation av Appraisal rekommenderas Martin & White (2005).

Appraisal är indelat i tre delsystem: *dialogicitet*, *attityd* och *gradering*. Dialogicitet och attityd beskrivs nedan. Gradering handlar om hur pass stark/svag eller intensiv dialogicitet och attityd som uttrycks. Jag beaktar styrka/svaghet och intensitet inom ramen för dialogicitets- och attitydanalyserna, och använder därför inte delsystemet gradering som ett eget system.

Martin & White (2005) använder begreppet *authorial voice* – på svenska *författarröst* (Nord, 2008) – för att beskriva författarens eller talarens röst i texten. Begreppet är användbart eftersom det gör det lätt att skilja textförfattarens röst från andra röster, t.ex. personer som citeras och texter som refereras. Författarröstbegreppet är också användbart eftersom det kan kontrasteras gentemot *avsändaren*, t.ex. kommunen. När jag i den här undersökningen använder begreppet författarröst gör jag det utan underliggande antaganden om vem som har skrivit texten och hur det har gått till praktiskt. Författarrösten kan t.ex. vara resultatet av en kollektiv skrivprocess där flera skribenter, sakkunniga och granskare ingår. Med författarröst avser jag alltså den framskrivna eller konstruerade författarrösten, till skillnad från de faktiska personerna som har skapat och publicerat texten.

Dialogicitet

Dialogicitetssystemet beskriver hur författarrösten positionerar sig själv och läsaren i relation till en utsaga, ståndpunkt eller attityd och dess källa. Jag använder analysen som ett sätt att klarlägga i vilken mån olika röster kommer till tals i texterna och huruvida texten öppnar upp för tolkning ur olika perspektiv. Med röster avser jag både mänskliga röster, i form av direkta och indirekta anföringar, men också abstrakta röster i form av texter. I mitt material kan en sådan abstrakt röst uppträda i form av ett regelverk som åberopas.

Dialogicitetssystemet delas in i monoglosser och heteroglosser. Monoglosser innehåller en röst och förminskar utrymmet för dialogisk variation och mångfald. Heteroglosser är yttranden som innehåller flera röster, eller öppnar för andra röster och således expanderar utrymmet för dialogisk variation och mångfald. Min analys fokuserar på heteroglosserna – jag reder alltså inte ut på vilket sätt texterna är monoglossiska.

Heteroglosser kan vara *inskränkande* och *utvidgande*. Distinktionen har att göra med huruvida ett yttrande bjuder in andra positioner och röster (utvidgande), eller om yttrandet utmanar eller begränsar utrymmet för andra positioner och röster (inskränkande).

De inskränkande heteroglosserna kan vara *förnekande*, *motsägande*, *instämmande*, *stödjande* eller *förkunnande*.

- Inskränkande förnekande heteroglosser förnekar eller förkastar alternativa positioner och markeras typiskt med negation, som *inte* eller *aldrig*.
- Inskränkande motsägande heteroglosser ligger nära förnekande, och innebär att en viss förväntad position sägs emot. Lexikogrammatiskt markeras inskränkande motsägande heteroglosser typiskt med konjunktioner och subjunktioner, t.ex. *men* och *fastän*.

- Inskränkande instämmande heteroglosser innebär att författarrösten markerar att den förväntar sig en delad uppfattning med någon potentiell dialogpartner (t.ex. läsaren), och syns typiskt i markörer som *naturligtvis*, *visserligen* eller *ju*.
- Inskränkande stödjande heteroglosser innebär att författarrösten hittar stöd för ett yttrande genom att knyta det till en extern röst, som författarrösten är enig med. Lexikogrammatiskt markeras inskränkande stödjande heteroglosser typiskt med uttryck som *X har visat att*.
- Inskränkande förkunnande heteroglosser används när författarrösten vill understryka sin egen auktoritet eller legitimitet, genom formuleringar som *enligt min erfarenhet*….

De utvidgande heteroglosserna kan vara *övervägande* och *attribuerande*.

- Utvidgande övervägande heteroglosser innebär att författarrösten öppnar upp för att det kan finnas andra alternativa positioner, eller att yttrandets sanningshalt inte är absolut. Sådana yttranden markeras oftast med modalitet, inklusive adverbial som *möjligen* och *troligen*.
- Utvidgande attribuerande heteroglosser innebär att texten görs mångröstad utan att författarrösten själv tar ansvar för eller behöver vara enig de andra rösterna. Denna typ av dialogicitet syns typiskt i rena citat eller referat.

Martin & White (2005) ger exempel på citat eller referat från tydligt mänskliga röster, men jag expanderar kategorin till att även inbegripa abstrakta källor eller artefakter som regelverk och beslutfattande organ, eftersom den typen av attribuering verkar vara en viktig strategi för några av texterna i mitt material.

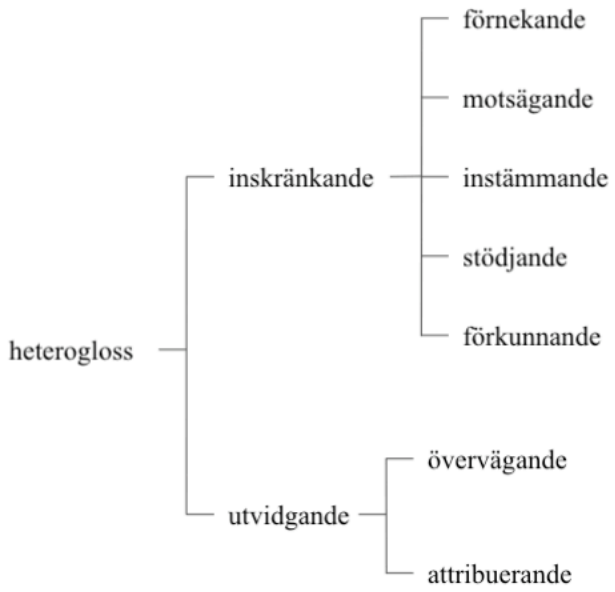

Figur 2. Dialogicitetssystemet baserat på Martin & White (2005) och Nord (2008).

Attityd

Måttet av subjektivitet hos texter är intressant för min undersökning eftersom objektivitet länge har setts som en ledstjärna för den journalistiska rapporteringen (Wahl-Jorgensen, 2013). Subjektivitet i text kan undersökas på olika sätt, och subjektivitet kan uttryckas implicit eller explicit. I den här undersökningen har jag, i likhet med exempelvis Wahl-Jorgensen (2013), valt att anta att subjektivitet syns i användandet av ord som uttrycker attityd, och då passar attitydsystemet i Martin & Whites Appraisal-ramverk bra.

Attitydsystemet delas in i *affekt*, *bedömning* och *uppskattning*. Affekt ger uttryck för emotionell respons hos en upplevare. På svenska betyder ordet affekt enligt SAOL stark sinnesrörelse[8], men i Appraisal-modellen är betydelsen emotionell respons i allmänhet. Så som jag tolkar modellen finns alltså inget krav på att denna emotionella respons ska vara stark. Ibland använder Martin & White *emotion* synonymt med *affect*. Affekt realiseras oftast genom mentala reaktionsprocesser, t.ex. *jag älskar maten* och *filmen skrämmer henne*. Affekt kan också realiseras som substantiv genom ideationella metaforer, t.ex. *hennes sorg var uppenbar*. Yttrandet måste kopplas till en eller flera upplevare. Affekt kan vara positiv eller negativ, och uttrycka stark eller svag intensitet, t.ex.: *gilla*/*ogilla* och *älska*/*hata*. För att skilja affekt från de andra attityd-kategorierna kan man

[8] https://svenska.se/tre/?sok=affekt&pz=1 (2021-10-08)

testa om uttrycket skulle fungera med *känna sig [affekt]…*, t.ex.: *Jag känner mig glad över att…; Det fick mig att känna mig besviken att…*[9] För svenska språket räknar jag även konstruktioner med opersonlig passiv *Det känns [affekt] att…* t.ex. *Det känns skrämmande att…* som uttryck för affekt – i de fall det (trots det expletiva subjektet) går att knyta yttrandet till en upplevare.

Bedömning ger uttryck för värdering av personers eller gruppers beteende och handlingar, baserat på sociala normer och konventioner, t.ex. *vår nya lärare verkar kompetent*. I den här kategorin har jag valt att även inkludera yttranden som beskriver brott mot lagar och regelverk. Bedömning kan vara positiv eller negativ och uttryckas implicit eller explicit (jag lägger dock störst fokus på explicit bedömning). För att avgöra om ett yttrande uttrycker bedömning kan man testa om det passar in i konstruktionen *det var [bedömning] av dem att göra så, t.ex.: Det var dumt av dem att göra så; Att de gjorde så var klokt.*

Uppskattning ger uttryck för utvärdering av saker – både artefakter och naturfenomen. Till artefakter räknar jag dels fysiska ting som är skapade av människor, dels abstrakta koncept som beskriver resultat av någon form av mänsklig handling, t.ex. processer som uttrycks med substantiv (dvs. nominalisering/grammatisk metafor). Uppskattning kan vara positiv eller negativ. Generellt kan uppskattning delas in i reaktioner på saker (t.ex. *fascinerande, tråkig*), hur vi uppfattar deras komposition (t.ex. *balanserad*, *rörig*) och vilket värde vi tillskriver dem (*effektiv*, *ytlig*). För att avgöra om ett uttryck tillhör kategorin uppskattning kan man testa om det går att använda sig av konstruktionen: Jag uppfattar det/den som [uppskattning]; Jag tycker att det/den är [uppskattning] t.ex.; (*Jag uppfattar arbetet som effektivt; Jag tycker boken är tråkig*).

Jag fokuserar på attityd som syns explicit i lexikogrammatiken genom tydliga markeringar för affekt, uppskattning och bedömning.

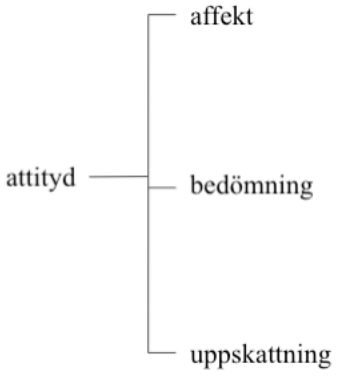

Figur 3. Attitydsystemet baserat på Martin & White (2005) och Nord (2008).

[9] Testen är hämtade från Martin & White (2005) och översatta från engelska av mig.

5 Resultat delstudie 1

Den första delstudien försöker svara på den första analysfrågan:

Vad är kännetecknande för språkbruket hos tre texttyper som relaterar till pressmeddelandet?

- Hur använder sig texterna av visuella element?
- Hur är texterna strukturerade i form av olika textaktiviteter?
- På vilket sätt ger texterna uttryck för dialogicitet?
- I vilken mån uttrycker texterna subjektivitet?

5.1 Korpus 1: de informativa texterna

5.1.1 De informativa texternas utseende

Ur ett visuellt perspektiv framstår de informativa texterna som enkla. Hälften av dem använder bilder på något sätt, men det är bara en av texterna som innehåller flera bilder. Bilderna som används är av mycket varierad karaktär, så det är svårt att se något generellt mönster. Ett exempel på bild finns i figur 4, som innehåller en grafisk representation av bygglovsprocessen. Hälften av texterna använder någon typ av grafiska element i form av symboler, till exempel en grafiskt markerad bokstav “i” som symbol för information. Användningen av färger är generellt sparsam.

Typografin är något varierad, men framstår ändå som standardiserad och enkel eftersom den påminner om system för att formatera text som känns igen från olika ordbehandlingsprogram och webbpubliceringsverktyg. Samtliga texter markerar rubriker visuellt. De flesta markerar även ingresser visuellt. Figur 4 visar ett exempel på hur det kan se ut. Däremot är det ovanligt att använda olika teckensnitt och fet stil. Två av texterna växlar mellan antikvateckensnitt och groteskt teckensnitt för att markera rubriker och brödtext.

De flesta av texterna har en enkel visuell komposition. Endast en text har bilder i olika storlek. Samma text är den enda som varierar utläggningen av text mellan en spalt och två spalter. Övriga texter använder en spalt genomgående, i likhet med texten i figur 4.

Sammanfattningsvis har de flesta av de informativa texterna ett enkelt utseende. Att använda en stor variation av bilder, färger, typografi och layout verkar alltså inte vara så viktigt för att kommunicera texternas budskap. Det kan tolkas som att den större delen av det kommunikativa budskapet är hänvisad till den skriftliga texten. Man kan också tolka det som att *avsaknaden* av visuell variation är en semiotisk resurs för texterna i fråga. Att avstå från att göra texterna mer visuellt varierade kan tolkas som ett sätt att kommunicera något om textens status. Det finns ett tydligt undantag, och det är texten om hemtjänst. Den har ett utseende med större variation i form av olika färger, grafiska element, bilder och layout.

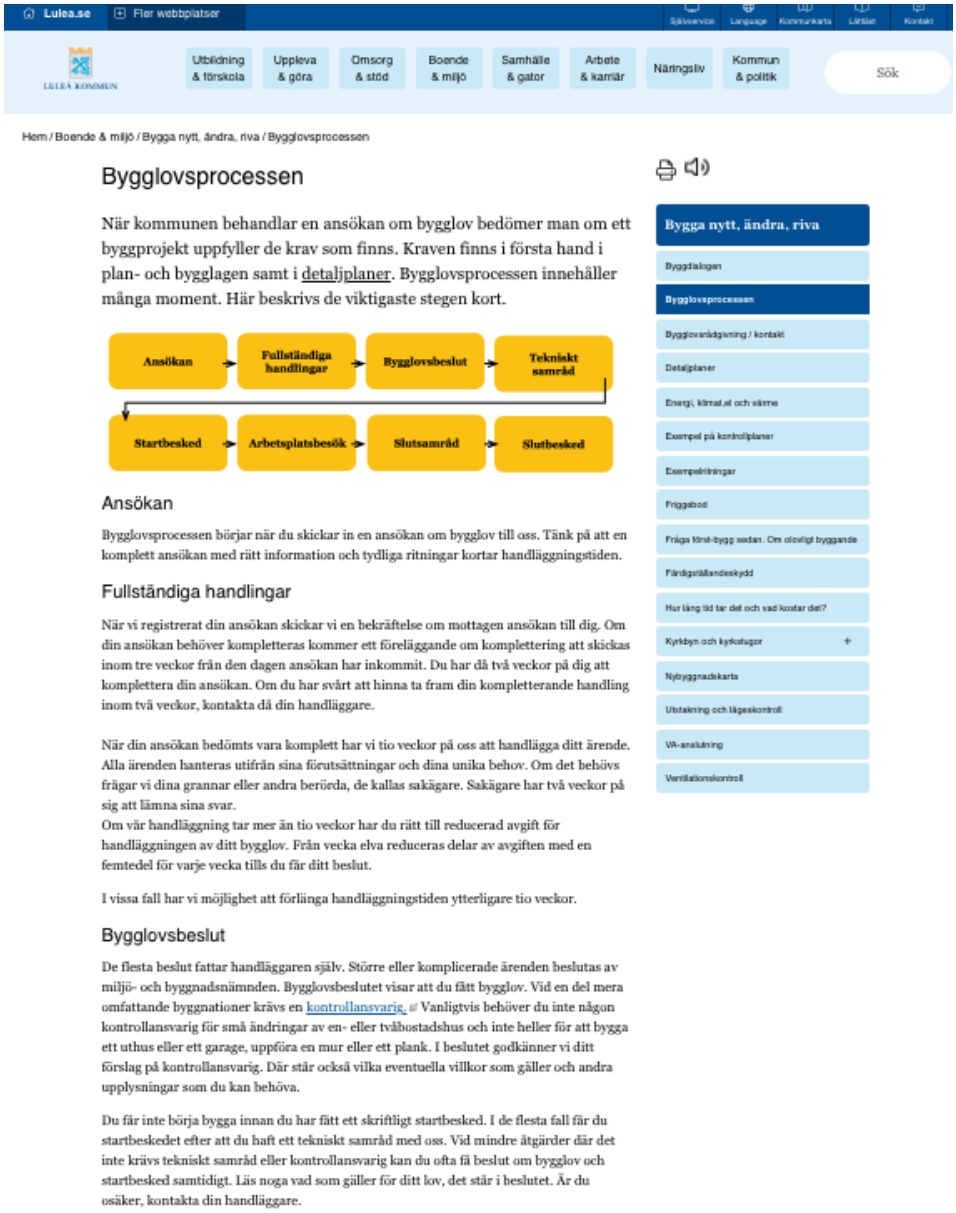

Figur 4. Exempel på informativ text. Bilden är beskuren i nederkant.

5.1.2 De informativa texternas aktiviteter

De åtta informationstexterna uppvisar en del heterogenitet i textaktiviteterna, vilket kan bero på att texterna handlar om olika saker och har olika delsyften. Huvudsyftet för samtliga texter i korpusen verkar vara att informera allmänheten om någon fråga som kommunen hanterar, men man väljer olika strategier för att presentera denna information. Vissa är mer tydligt instruerande gentemot mottagaren, medan andra mer redovisar fakta. Även om texterna ser olika ut så finns det dock några textaktiviteter som tydligt dominerar – nämligen beskrivning och instruktion. Beskrivningarna används för att återge fakta, som i exempel 1:

(1) För barn mellan 1 och 5 år finns förskoleverksamhet i form av förskola och pedagogisk omsorg. Förskoleverksamheten är frivillig men kommunen är skyldig att erbjuda plats.

Beskrivningarnas delteman är i flera fall strukturerade så att temana blir mer specifika ju längre texten löper. Ofta finns en ingress som sammanfattar textens huvudbudskap, och sedan redovisas olika detaljer i separata stycken.

Instruktionerna används för att berätta för kommuninvånaren hur hen ska gå tillväga för att ta del av kommunal service:

(2) För att registrera att du ska starta en ny livsmedelsverksamhet måste du fylla i och skicka in en anmälan om registrering till oss senast två veckor innan du ska påbörja verksamheten.

Beskrivningarna och instruktionerna är ofta nära sammanlänkande, så att det ena övergår i det andra:

(3) Om barnet redan finns i verksamheten och du som vårdnadshavare blir sjukskriven har barnet rätt till placering 15 timmar per vecka. [Beskrivning] Om du får graviditetspenning, eller behöver utökad tid på grund av sjukskrivning, ansöker du om utökad tid på förskolan. [Instruktion]

Även förklaring används återkommande, och verkar fungera som ett sätt att komplettera beskrivningarna:

(4) Skollagen och skolförordningen reglerar hur läsåret för eleverna i grundskolan får förläggas. [Beskrivning] Till exempel så ska läsåret börja i augusti och sluta i juni. Dessutom måste läsåret vara minst 178 skoldagar. I Kiruna kommun har vi valt att förlägga läsåret till just 178 skoldagar. Det innebär att alla skolor måste organisera undervisningen så att alla elever har lärarleddundervisning varje dag enligt läsårsplanen. [Förklaring]

Bland de åtta texterna som ingår i korpusen är det två som tydligt sticker ut i sina textaktiviteter. Den ena är texten om hemtjänst som i flera fall använder sig av textaktiviteten ställningstagande, vilket ger den en argumenterande karaktär. Texten berättar att Västerås stad vill installera digitala lås, och varför det är bra med digitala lås:

(5) Med digitala lås ökar tryggheten både för fastighetsägare, med färre nycklar i omlopp, och för dig som har hemvårdsinsatser. Vårdpersonal kan snabbare vara på plats när någon till exempel larmat med sitt trygghetslarm, eftersom de inte längre behöver mellanlanda på kontoret för att hämta nyckel eller nyckelbricka för att komma in i fastigheten och bostaden. Digitala lås ger hemvården bättre förutsättningar för planeringen och minskar antalet resor inom hemvården.

Den andra texten som sticker ut handlar om en ny nämndorganisation i Göteborg. Den inleds med en historisk tillbakablick och är den enda texten i korpusen som använder sig av textaktiviteten återberättelse.

(6) Sedan 1989 och fram till 2021 hade Göteborgs Stad en stadsdelsorganisation, under många år med tjugoen stadsdelsnämnder men 2011 halverades antalet till tio. I nämnderna satt förtroendevalda politiker utsedda av kommunfullmäktige. Varje nämnd hade en förvaltning med många anställda medarbetare som utförde det arbete som nämnderna beslutade om. [...]

Sammanfattningsvis är det tre textaktiviteter som tydligast framträder i informationskorpusen: beskrivning, instruktioner och förklaring. Beskrivningar används ofta för att återge innehållet i olika regelverk som reglerar den kommunala servicen. Instruktionerna handlar ofta om hur medborgaren ska göra för att ta del av den kommunala servicen. Förklaringar används generellt som ett sätt att komplettera instruktioner och beskrivningar. Tillsammans med instruktioner används förklaringar som ett sätt att motivera varför medborgaren ska göra på ett visst sätt. Tillsammans med beskrivningar används förklaringar som ett sätt att skapa en djupare förståelse för det som beskrivs, exempelvis för sakförhållandets praktiska konsekvenser.

5.1.3 De informativa texternas uttryck för dialogicitet

Gemensamt för alla texter i informationskorpusen är att de till övervägande del är monoglosser, det vill säga de ger inte uttryck för andra röster eller perspektiv än författarröstens egen. Ett annat gemensamt drag är att viss typ av dialogicitet inte förekommer alls. Exempel på sådana icke förekommande typer är de som kallas instämmande (t.ex. *naturligtvis, visserligen*), stödjande (t.ex. *rapporten visar att*) och förkunnande (t.ex. *härmed förklarar jag mötet öppnat*). Ingen av texterna återger någon annan röst i form av anföringar eller citat, men däremot refererar författarrösterna ofta till andra regelverk, styrdokument och beslutande organ bestående av folkvalda politiker, t.ex. i texten från Västerås:

(7) Ansvaret för att hemtjänsten fungerar som den ska ligger på äldrenämnden. Nämnden fattar de politiska beslut som sätter upp riktlinjerna för hur Västerås hemtjänst ska bedrivas.

Om exempel som detta verkligen ger uttryck för dialogicitet, såsom begreppet används i Appraisal-ramverket, kan diskuteras. Att olika aktörer enbart nämns, utan att deras röst förs fram

på ett grammatiskt markerat sätt, tas inte upp som exempel på dialogicitet av Martin & White (2005). Jag menar ändå att nämndens röst talar i texten på ett implicit eller grammatiskt metaforiskt sätt. Författarrösten refererar till "beslut som sätter upp riktlinjerna", och det är ju just de här riktlinjerna som texten i fråga handlar om. I den här undersökningen har jag valt att lägga fokus på att beskriva texterna snarare än att utveckla analysverktyget, varför jag inte reder ut frågan vidare här. Jag kan iallafall konstatera att det är en återkommande strategi att referera till olika regelverk, styrdokument och beslutande organ i informationskorpusen.

I övrigt varierar användningen av dialogiska inslag texterna emellan så det är svårt att hitta något tydligt mönster. Vissa texter använder genomgående markörer för inskränkande förnekande dialogicitet, där författarrösten förnekar att en annan tolkning skulle vara möjlig. Ett exempel på text som använder sig av detta flera gånger är texten om att starta livsmedelsverksamhet:

> (8) Viss kontinuitet uppstår efter en viss tid, och styrs **inte** av vilken typ av verksamhet det rör sig om.

Samtidigt använder vissa texter detta språkdrag väldigt lite, eller inte alls. Samma sak gäller inskränkande motsägande heteroglosser, som används flera gånger i vissa texter, och knappast alls i andra. Störst variation uppvisar kategorin utvidgande övervägande heteroglosser, där vissa texter använder det ganska genomgående, medan texten om ny nämndorganisation inte använder det alls. När utvidgande övervägande heterogloss används så är det i flera fall i relation till ett regelverk som styr den kommunala servicen. Man kan tänka sig att regelverket är för komplext för att återge i alla sina detaljer, och då används modalitet för att förenkla framställningen och samtidigt skapa en möjlighet för författarrösten att friskriva sig i det fall det inte blir som det står i texten.

Variationen texterna emellan har troligtvis att göra med att texterna handlar om olika saker, och därför behöver författarrösterna ta till olika strategier i fråga om dialogicitet. Det kan också vara en stilistisk fråga. En text utmärker sig till exempel genom att frekvent använda sig av förpliktelsemodalitet markerat med *måste*, medan andra texter som har en liknande instruerande aktivitet uttrycker en lägre grad av förpliktelse, genom att exempelvis använda konstruktioner med hjälpverb som *du kan*, eller *du bör*.

Sammanfattningsvis karaktäriseras informationskorpusen av att den i stor utsträckning är monoglossisk. När den ger uttryck för andra röster eller perspektiv sker det på varierande sätt, men direkta anföringar används inte alls. Det verkar dock viktigt för författarrösterna att hänvisa till olika styrdokument och beslutsfattande organ, vilket jag tolkar som ett sätt att ge legitimitet till det som författarrösten för fram. Det kan också ses som ett sätt för författarrösten att distansera sig från sakinnehållet – det är inte författaren själv, utan andra aktörer, som har hittat på de sakförhållanden som beskrivs i texterna. De texter som förhåller sig till mer komplexa regelverk, som den om bygglovsprocessen, använder sig i högre grad av utvidgande övervägande dialogicitet som syns i modalitetsmarkörer som *vanligtvis*.

5.1.4 De informativa texternas uttryck för subjektivitet

Det vanligaste sättet att uttrycka attityd i de informativa texterna återfinns inom kategorin uppskattning. Oftast framstår dock denna uppskattning som återhållsamt uttryckt. Ett exempel finns i texten om skolor:

(9) Den geografiska spridningen på skolorna i Kiruna är **stor**.

Författarrösten väljer här ett adjektiv som inte ger uttryck för ett stort mått av attityd, jämfört med andra storleksord som till exempel *enorm*, *gigantisk* eller *avsevärd*. Ett annat exempel på uppskattning som jag menar uttrycks på ett återhållsamt eller nedtonat sätt är sådana ord som verkar standardiserade, genom att de anknyter till något regelverk. I texten om att starta livsmedelsverksamhet används *enklare* fyra gånger på detta sätt, t.ex.:

(10) Ett restaurangtält med försäljning av hamburgare och **enklare** hantering under fyra dagar.

Ordet skulle kunna tolkas som ett uttryck för uppskattning, men jag tolkar det här som ett standardiserat sätt att kategorisera livsmedelsverksamhet utifrån ett regelverk. Uppskattningen ger således inte uttryck för författarrösten subjektiva attityd, eftersom ett mer objektivt uttryck som samtidigt vore lika effektivt att kommunicera, knappast skulle gå att hitta på.

Texten om omorganisation avviker genom att ha ett stycke som uttrycker mer attityd än resten av texten:

(11) ”För en mer **likvärdig** och **effektiv** välfärd” så kan man sammanfatta syftet med omorganisationen. Oavsett förutsättningar, bakgrund och var i kommunen man bor, ska människor bli **värdigt** bemötta och få en **god** och **likvärdig** service.

Likvärdig, effektiv och god kan kategoriseras som uppskattning i attityd-systemet (i och med att de refererar till artefakterna *välfärd* och *service*), medan *värdigt* snarare ger uttryck för bedömningar (eftersom det handlar om hur någon beter sig). Här är den första delen markerad med citattecken, vilket jag tolkar som ett sätt att markera att det här uttrycket kommer från den politiska sfären (och inte är påhittat av tjänstepersonen som har skrivit texten). Den andra meningen är visserligen inte markerad med citattecken, men med tanke på hur den är placerad tolkar jag den som en förklaring av vad det politiska citatet betyder. Det kan tolkas som att en liten bit av en politisk diskurs här har tagit sig in i den i övrigt mer neutrala informationstexten. Det är inte särskilt förvånande, med tanke på att texten handlar om en omorganisation av den politiska styrningen i kommunen.

Även texten om Lundanaturen avviker genom att uttrycka mer uppskattning än övriga, vilket var väntat med tanke på att dess syfte är att beskriva naturområden. Texten innehåller flera uttryck för uppskattning, som i exempel 12:

(12) “Skryllerundan går genom **vackra** lövskogar, förbi de **spännande** vresbokarna vid Gryteskog och över de **vackra** åsarna vid Torna Hällestad.”

Även om texten uttrycker mer attityd än övriga, finns samtidigt flera stycken där sådana ord saknas helt. Istället används ofta konkreta beskrivningar som trots sin avsaknad av ord för affekt och uppskattning lyckas förmedla en viss känsla hos mig som läsare, eftersom jag kan associera till orden som används, som i exempel 13:

(13) I vassarna och videbuskarna sjunger småfåglar som t ex rörsångare och sävsparv.

Ett sätt att tona ner attityden är att gradera uppskattningen nedåt, som i exempel 14 och 15:

(14) Grillplatsen vid Värpinge har en spännande, **lite djungellik**, omgivning med buskage utmed ån.

(15) I våtmarkerna häckar flera **ganska sällsynta** fåglar t ex årta och skedand.

Det samlade intrycket av texten om Lundanaturen blir att den, precis som man kan förvänta sig uttrycker attityd, men att den samtidigt uppvisar en viss återhållsamhet i mängden attitydord som används.

Inom kategorin affekt, det vill säga ord som beskriver känslor, finns det mycket få exempel i informationskorpusen. Även kategorin bedömning, som handlar om hur människor beter sig i relation till normer, används mycket sparsamt. I texten om att starta livsmedelsverksamhet används den för att beskriva ett icke önskvärt beteende utifrån regelverket:

(16) Om du startar **för tidigt** eller startar en livsmedelsverksamhet utan att ha anmält den till oss bryter du mot lagen (…)

Attityden som uttrycks verkar knappast vara uttryck för författarröstens subjektivitet, utan en nödvändighet för att beskriva regelverkets praktiska konsekvenser.

Det samlade intrycket av texterna i informationskorpusen är att de uttrycker attityd sparsamt. Flera av texterna innehåller långa stycken som helt saknar uttryck för attityd. När uttryck för attityd ändå används framstår det som motiverat utifrån att det vore svårt att beskriva det sakförhållande som texten handlar om helt utan dessa attitydord. Ofta används attitydorden då på ett nedtonat sätt. Med nedtonat menar jag att man generellt verkar välja ord som inte uttrycker stark attityd, eller ord som kan ses som standardiserade på grund av kopplingen till någon typ av reglerande text. Det finns undantag, som kan relateras till att texterna handlar om olika saker. Det tydligaste undantaget är texten om Lundanaturen, men den skulle å andra sidan kunnat ha uttryckt ett större mått av attityd utan att framstå som apart.

Utifrån analysen av attityd drar jag slutsatsen att texterna i korpusen präglas av en strävan efter objektivitet, eftersom uttrycken för subjektivitet genom attitydmarkeringar är få.

5.2 Korpus 2: de marknadsförande texterna

5.2.1 De marknadsförande texternas utseende

De marknadsförande texterna varierar mycket i utseende. De flesta är publicerade på webbsidor, vars utseende skiljer sig åt avsevärt. En sak som alla texter utom en har gemensamt är att de använder bilder. Flera av dem använder många olika bilder. De flesta av bilderna är fotografier, ofta föreställande människor. Stilen är oftast dekorativ snararare än realistisk – färgerna och kontrasterna är starka och ljuset fördelaktigt. Motiven framstår som iscensatta. De människor som porträtteras är attraktiva, glada och ägnar sig åt någon aktivitet som förmedlar en positiv och avslappnad känsla. Ingen av bilderna visar till exempel en allvarlig, trött eller fundersam människa i arbete. Den enda text som inte använder sig av fotografier, utan istället har grafik, är den om innovationsplattformen. Det kan bero på att ämnet för texten är mer abstrakt än i de övriga texterna. Den enda text som helt saknar bilder är *Det händer i Kiruna i sommar*, som är uppbyggd som en intervju, och publicerad på en tidnings webbplats (*Norrbottens affärer*). Texten är dock inte redaktionell, utan en annons från företaget *Din Samarbetspartner*, vilket framgår i sidfoten. Ett annat gemensamt drag är att samtliga texter (förutom *Det händer i Kiruna*) använder sig av flera olika färger.

Det visuella uttrycket verkar vara viktigt för samtliga texter i korpusen, men de visuella resurser som används skiljer sig åt i hög grad. Nedan beskriver jag två av texterna – en med ett enklare utseende och en med ett mer komplext utseende.

Texten om Ta Tillvara-butiken (figur 5) har få visuella komponenter, vilket ger den ett enkelt utseende jämfört med andra marknadsförande texter. Den har en fotografisk bild som föreställer material och verktyg för sömnadsarbete. Färgerna i bilden är varma, och de röda tonerna harmonierar med de röda elementen i webbsidans användargränssnitt. Delar av bilden är oskarp, vilket ger den en dekorativ snarare än realistisk prägel. Texten är enkel i sin utformning. Den är utlagd i en spalt och använder sig av ett teckensnitt. Två delar av texten markeras visuellt genom att de ligger på ljust färgade bakgrundsplattor. Runtomkring texten finns grafiska element som hör till användargränssnittet (det vill säga de är inte unika för just den här texten utan syns på flera undersidor).

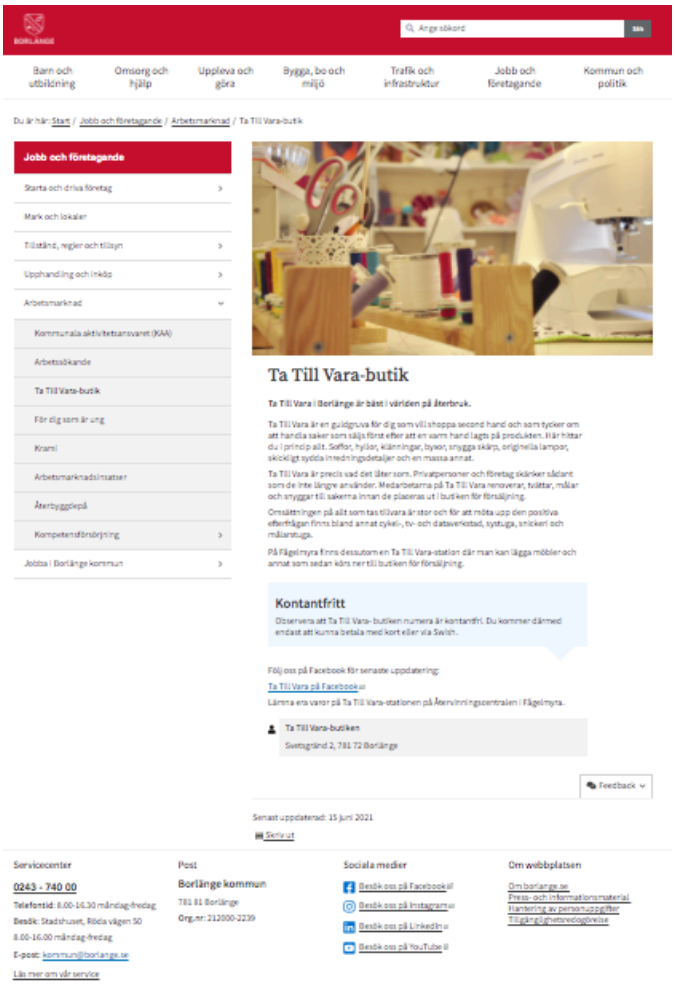

Figur 5. Exempel på marknadsförande text med ett enklare utseende.

En text med ett mer avancerat och komplext utseende är besöksguiden till Östersund. Det är en broschyr som jag analyserar i PDF-format. Figur 6 nedan visar ett uppslag i broschyren. Broschyren innehåller en stor mängd bilder, främst i form av fotografier. Nästan alla fotografier visar glada människor som ägnar sig åt någon typ av fritidssysselsättning, exempelvis att promenera med shoppingkassar på stan, som personerna som syns i figur 6. Fotografierna framstår som dekorativa snarare än realistiska. Färgerna är starka och miljöerna är vackra. Broschyren påminner om ett magasin för exempelvis mode eller inredning genom att den är indelad i kortare artiklar, där bilderna får ta stor plats. Ofta utgör bilder en hel sida. I figur 6 utgörs hela vänstersidan i uppslaget av bilder. Typografin ser ut att bestå av ett och samma teckensnitt, med olika teckengrad för olika rubriksnivåer. Utläggningen och orienteringen av texten varierar broschyren igenom. Fotografier och textlayout verkar vara viktiga visuella resurser för den här texten.

SMÅBUTIKERNA
– stadskärnans hjärta och själ

Småbutikerna i Östersund – stadskärnans hjärta och själ. Östersund vann Årets Stadskärna 2019. Förklaringen till att vi vann är faktiskt ganska enkel: Allt vi gör, gör vi för att människor ska tycka om vår stad. En sak som många tycker om är små, personliga butiker. Följ med på en stadspromenad till några av Östersunds guldkorn.

BRUKAT
Vi börjar på Storgatan 42, i stans nyaste återbruksbutik och här visas secondhandkläder på ett sätt som aldrig förr. Vackert upphängda, i snygga kombinationer och med ett utbud anpassat efter säsong.

FIN INUNDER
Vi svänger runt hörnet och upp på Hamngatan. Här hittar vi Fin InUnder, en skatt för dig som söker underkläder, badkläder eller nattplagg och som sitter precis där de ska.

HAMNGATAN 12
Några steg längre upp ligger Hamngatan 12, en inspirerande livsstilsbutik med inredning, mode, porslin, tyger och smycken. Längst in i butiken ligger dessutom ett charmigt café och bistro där du kan stanna till för något ätbart.

SALUHALLEN
Vi fortsätter upp till Prästgatan, svänger höger och kliver in på Saluhallen. Här kan personalen allt om våra lokala råvaror och hur de tillagas på bästa sätt. Köp med kött, fisk, ost och varför inte deras egen korv som du sen kan duka upp hemma. Här finns även plats att sitta ner och njuta av allt det goda.

TELOGOTT
En bit norrut längs gågatan ligger stans mest väldoftande butik. På höga hyllor trängs smakrik choklad, handgjorda praliner, salt och söt lakrits och såklart deras egenrostade kaffe.

TE-CENTRALEN
Vi fortsätter bort till Stjärntorget och svänger upp till Te-Centralen. Här finns téer från världens alla hörn, allt från Frösö Blomster till Oolong. Passa på att fråga personalen om allt du någonsin velat veta om té.

www.visitostersund.se

MIN LILLA AFFÄR
Vi kommer fram till Stortorget och Min lilla affär. En mysig, personlig klädbutik för den som vill unna sig något fint. Du hittar allt från mirakelbyxor till vackra accessoarer.

INLANDET
Vi fortsätter stadspromenaden till gränden ovanför torget och landar på Samuel Permans gata 10, här ligger butiken Inlandet där du hittar hoodies, kepsar, t-shirts, goggles, skateboards, snowboards och allt annat som hör det riktigt skönа utelivet till.

BIG LAKE COFFEE
Vi går tillbaka till Hamngatan och avslutar turen hos Big Lake Coffee, Östersunds special-kaffebar, hantverks kafferosteri och kaffebutik. Här bjuds på olika ursprungskaffe, unika bryggmetoder och lokala bakverk. Stanna till och njut.

Emelie Strand

Det här är bara ett urval av Östersunds många småbutiker. Fler butiker och shoppingtips hittar du på visitostersund.se

Figur 6. Exempel på marknadsförande text med ett mer avancerat utseende. Bilden visar ett uppslag ur en broschyr.

Sammantaget verkar dekorativa fotografier och färger vara viktiga visuella resurser för de marknadsförande texterna.

5.2.2 De marknadsförande texternas aktiviteter

De marknadsförande texterna har en tydlig gemensam aktivitet: ställningstagande. Det kan ses som ett förväntat resultat med tanke på att syftet med en marknadsförande text borde vara att påverka läsaren att välja en viss vara eller tjänst. Men texterna skiljer sig åt i fråga om hur tydligt och ofta ställningstagande framträder i relation till andra textaktiviteter. I vissa av texterna syns aktiviteten i de lexikala och grammatiska konstruktionerna, genom att författarrösten använder formuleringar som tydligt signalerar att texten vill påverka. Den text som är mest tydlig i detta avseende är den som handlar om kontorsuthyrning. Den följer också Holmbergs typiska steg för ställningstagande genom att ta sig från en *åsikt* (exempel 17), vidare till olika *skäl* (exempel 18), och till slut till en *slutkläm* (exempel 19) (Holmberg, 2010).

(17) Vi är säkra på att du själv kan skapa framgång för ditt företag.

(18) Som företagare i vår science park blir du en del av en inspirerande miljö för kunskapsintensiva tillväxtföretag.

(19) Du som ser nätverkande med andra företag som en utvecklingskraft och har en vilja att på ett eller annat sätt samspela med universitetets forskning, utbildning eller studenter är välkommen till Videum SciencePark på Framtidsvägen i Växjö!

Övriga texter blandar textaktiviteterna ställningstagande, berättelse och beskrivning. Det finns även några inslag av instruktion. I de fall andra textaktiviteter än ställningstagande används tolkar jag det som att det övergripande syftet ändå är att påverka läsarens inställning på något sätt. Berättelse används för att skapa inlevelse och engagemang – men det övergripande syftet är att påverka läsaren att exempelvis besöka butiker i Östersund, som i exempel 20.

(20) Följ med på en stadspromenad till några av Östersunds guldkorn [...] Vi börjar på Storgatan 42 [...] Vi svänger runt hörnet och upp på Hamngatan. [...] Några steg längre upp ligger Hamngatan 12 [...]

Beskrivning används ofta för att ge läsaren upplysningar om varan eller tjänsten, men även här kan det övergripande syftet tolkas som att påverka läsaren att till exempel besöka en butik, som i exempel 21.

(21) Omsättningen på allt som tas tillvara är stor och för att möta upp den positiva efterfrågan finns bland annat cykel-, tv- och dataverkstad, systuga, snickeri och målarstuga.

Instruktion används i flera texter för att beskriva hur läsaren kan ta del av varan eller tjänsten, som i exempel 22:

(22) Från Norderön kan du ta Sjöexpressen över till Verkön. Det går också bra att ta egen båt och lägga till i båthamnen nedanför slottet.

Den sammanlagda bilden av de marknadsförande texternas aktiviteter är att de är komplexa och hybridiserade. Genom att använda sig av konstruktioner som på ord- och frasnivå markerar berättelse och beskrivning verkar författarrösten vilja berätta en spännande berättelse, eller delge en relevant faktauppgift, snarare än att påverka läsaren att konsumera en vara eller tjänst. En möjlig tolkning är att författarrösten på detta sätt döljer den påverkande aktiviteten genom att ”täcka över” den med andra aktiviteter.

5.2.3 De marknadsförande texternas uttryck för dialogicitet

De marknadsförande texterna liknar varandra på så sätt att samtliga innehåller mycket få markörer för dialogicitet – de är alltså i stor utsträckning monoglossiska. Den av Martin & Whites (2005) dialogicitetskategorier som framstår som vanligast är den som kallas inskränkande förnekande heterogloss, där uttryck med negationer ingår. Dialogiciteten ligger då i att författarrösten positionerar sig gentemot det yttrande som den negerar. Det öppnar upp för ett

litet utrymme för alternativa positioner, som i exempel 23, där författarrösten positionerar sig mot idén om att ensam skulle vara stark.

(23) Ensam är **inte** stark, allt vi gör går under slogan ”tillsammans för ett levande Kiruna”.

Även om denna kategori är vanligast, är den ändå inte särskilt vanlig. Vissa av texterna innehåller bara en negation. Den text som innehåller flest negationer är den om marknadsföring i Västerås. Samma text avviker från övriga även när det gäller textaktiviteter, då den är mer instruerande än ställningstagande till sin karaktär. Att den innehåller fler negationer skulle alltså kunna hänga ihop med att den inte är så tydligt marknadsförande utan snarare informativ.

En text som utmärker sig genom att den använder en viss typ av dialogicitet mycket är *Det händer i Kiruna i sommar*, som delvis är uppbyggd i direkta anföringar. Texten är utformad som en intervju, där en person som arbetar med stadsutveckling citeras återkommande. Denna typ av dialogicitet kan räknas som utvidgande attribuerande heterogloss.

Det sammanlagda intrycket av de marknadsförande texterna är att de innehåller få markörer för dialogicitet, med undantag för texten som använder sig av direkta anföringar. Den är dock helt annorlunda uppbyggd jämfört med övriga, genom att den påminner mer om en redaktionell artikel. Med tanke på att det marknadsförande texternas funktion borde vara att övertyga eller påverka läsaren är det inte så konstigt att de främst byggs upp av monoglosser. Författarrösten framstår på så sätt som självsäker. Det kan tänkas vara ostrategiskt att öppna upp för andra tolkningar och röster för en författarröst som vill föra fram ett tydligt och övertygande budskap.

5.2.4 De marknadsförande texternas uttryck för subjektivitet

Alla utom en av de marknadsförande texterna ger uttryck för attityd genomgående och påfallande mycket. Texten som avviker är den om marknadsföring i Västerås som innehåller mycket få attitydmarkörer. Den handlar om hur man ska gå tillväga för att annonsera på kommunens skyltar och framstår som mycket neutral jämfört med övriga texter i korpusen.

Bortsett från texten om utomhusskyltar innehåller samtliga texter i korpusen många uttryck för attityd. Den vanligaste kategorin är uppskattning, som används för att värdera fysiska och abstrakta ting. I texten om kontorsuthyrning används t.ex. uppskattning för att uttrycka positiv värdering om kontoret och de företag som finns där:

(24) Som företagare i vår science park blir du en del av en **inspirerande** miljö för **kunskapsintensiva** tillväxtföretag.

Bedömning uttrycks något mer sparsamt än uppskattning, vilket kan ha och göra med att texterna främst handlar om varor och tjänster. En text som använder bedömning flera gånger är den om innovationsplattformen Future by Lund. Att just denna text använder bedömning kan förklaras

av att den handlar om en typ av arbetssätt, vilket har att göra med människors beteende, som i exempel 25:

(25) En stad i förändring behöver **kreativa** och **drivande** individer både inom företag och organisationer, men även i form av **drivande** medborgare.

Även affekt används generellt sparsamt, vilket troligtvis beror på att texterna mest handlar om varor och tjänster och väldigt lite om mänskliga subjekt som förhåller sig till något. Emotioner uttrycks, men oftast i form av mentala processer hos ett utelämnat eller underförstått subjekt (läsaren), och inte på det värderande sätt som affekt inom Appraisal-systemet handlar om. Ett sådant exempel är processen *att njuta av*, som förekommer i flera av texterna om resmål, som i exempel 26 och 27:

(26) Runt om i stan är det enkelt att njuta av den lokala gastronomin.

(27) Ut och njut av sommaren!

Sammanfattningsvis präglas korpusen av en stor mängd uttryck för attityd inom kategorin uppskattning. Författarrösterna verkar alltså inte sträva efter ett objektivt uttryck, tvärtom verkar subjektiva värderingar vara en viktig resurs för texterna.

5.3 Korpus 3: de journalistiska nyhetstexterna

5.3.1 De journalistiska nyhetstexternas utseende

Utseendemässigt liknar de journalistiska texterna varandra på flera sätt. Alla utom en innehåller en bild, och i flera av texterna tar bilderna upp stort utrymme. Oftast är bilderna nyhetsbilder – dvs. bilden berättar något om innehållet i nyheten. Nyhetsbilderna är realistiska på så sätt att de ser ut att endast ha genomgått diskret redigering och de flesta är inte iscensatta. Ett exempel på nyhetsbild syns i figur 7, där bilden berättar att nyheten handlar om lokal busstrafik. I flera fall syns personer i bilderna, till exempel en person som citeras i texten. Flera av artiklarna innehåller också bildbylines med porträtt på reportern, som i figur 7. Mer avancerad grafik används enbart i den längsta texten, i form av visualiseringar av statistik. De andra texterna använder enstaka grafiska element, till exempel faktarutor (liknande den i figur 7) eller förstorade och färgade citattecken.

Ett annat drag som de journalistiska texterna har gemensamt är att de använder sig av en varierad typografi. Samtliga använder både antikva- och groteska teckensnitt för att markera olika segment i texten. Feta tecken, versaler och gemener används också för att markera olika element som ortdatering, namn på fotograf och ingångsord (ett slags mellanrubrik bestående av några ord

i början av ett stycke). I tidningssidan som avbildas i figur 7 syns exempel på denna variation exempelvis skillnaden mellan rubriker, bildtext, ortdatering, brödtext och text i faktaruta.

Texterna liknar varandra också vad gäller komplexiteten i layouten. Samtliga har text som är utlagd i rubriker, ingresser och spalter – men exakt hur dessa är placerade varierar mycket beroende på resten av elementen på sidan. Arbetet med att layouta tidningstext bygger på etablerade principer om hur en bra tidningssida ska byggas upp, och kräver således specifika yrkeskunskaper. Sådana principer kan handla om att sidan ska vara dynamisk och balanserad, samtidigt som den ska ge ett ordnat intryck (Alm & Eliasson, 2008, s. 101–104). Att i detalj redogöra för kompositionen och layouten på tidningssidorna skulle kräva alltför stort utrymme här, varför jag begränsar mig till att konstatera att layout och komposition ser ut att vara mycket viktiga visuella resurser för de journalistiska nyhetstexterna. Gissningsvis bidrar de till att man som läsare så snabbt kan särskilja en journalistisk nyhetstext från andra texter.

Användningen av färger skiljer sig åt mellan texterna i korpusen enligt en princip som verkar vara att ju längre texten är, desto mer färger innehåller den. Ingen av texterna är dock helt svartvit.

4 NYHETER

113 barn kan förlora rätten till skolskjuts

Avanskolan aktuell för Unbybarn

Figur 7. Exempel på journalistisk text.

5.3.2 De journalistiska nyhetstexternas aktiviteter

Strukturmässigt påminner de journalistiska texterna om varandra eftersom alla inleds med en huvudrubrik och en ingress som sammanfattar huvudbudskapet. Resterande del av texten används för att belysa huvudbudskapet på olika sätt. Annorlunda uttryckt har de en *emfatisk disposition* där det med högst nyhetsvärde presenteras först (Hellspong & Ledin, 1997, s. 100).

Den kronologiska aspekten framstår som viktig i nyhetstexterna, vilket kan förväntas med tanke på att det är just förankringen i nuet som gör dem relevanta i sammanhanget. Ofta beskrivs olika händelseförlopp, vilket är typiskt för textaktiviteterna berättelse och återberättelse. De journalistiska texterna använder sig också av framåtblickar, vilket är en aktivitet som inte tas upp bland textaktiviteterna i Holmbergs (2010) modell, men som precis som berättelse och återberättelse används för att beskriva ett händelseförlopp. Exempel 28 visar hur de temporala förflyttningarna i texten kan realiseras språkligt. Exemplet börjar i dåtiden, går vidare till nutiden och avslutas i framtiden.

(28) På torsdagen höll Kiruna kommun pressträff där de ingående redovisade vilka byggen som redan är igång och vilka som komma skall.

Återberättelserna och framåtblickarnas funktion i texten verkar vara att förklara nyhetens kontext. Det övergripande syftet verkar alltså inte vara att använda berättandet för att skapa inlevelse, utan snarare att förklara ett aktuellt sakförhållande med hjälp av det kronologiska perspektivet. På så vis ligger de nära textaktiviteten förklaring.

Förutom återberättelser syns också mer beskrivande eller förklarande aktiviteter. De verkar användas för att hjälpa läsarna att förstå nyheten som tas upp, vilket tillför en pedagogisk funktion till texterna. De beskrivande aktiviteterna har som syfte att delge fakta, och används på olika positioner i texterna, t.ex. i inledningen för att ge en bakgrund till nyheten, som i exempel 29:

(29) I psykoterapiteamet arbetar fyra personer och är en del av enheten öppenvård barn inom förvaltningen arbete och välfärd.

Teamets målgrupp är familjer med barn i åldrarna 0 till 12 år och som har behov av stöd och olika insatser.

Beskrivande och förklarande aktiviteter ligger nära varandra, sett till både kommunikativt syfte och lexikogrammatisk realisering. De förklarande aktiviteterna kan särskiljas genom att de på ett tydligare sätt förklarar logiska relationer, likheter, skillnader, fördelar, nackdelar, orsaker och konsekvenser. I exempel 30 används en jämförelse för att förklara skillnaden mellan två yrkesgrupper:

(30) För inte bara utbildningsnivån, utan även lönerna och därmed kostnaderna, skiljer sig åt rejält. Medellönen för en förskoleassistent i Göteborgs stad är drygt 10 000 kronor mindre än för en förskollärare, och nästan 3 000 kronor mindre än för en barnskötare.

Förklaringar syns också i direkta anföringar, t.ex. när en tjänsteperson förklarar de praktiska konsekvenserna av ett beslut, eller hur reformen ska genomföras i praktiken. Ett sådant exempel finns i exempel 31:

(31) – Det blir en upptrappning fram till dess att man börjar gymnasiet. Förändringen omfattar inte de elever som har särskilda behov av skolskjuts, poängterar Britt-Marie Ejnestrand.

En annan utredande strategi som syns i flera av texterna är fråga/svar-strukturen, där reporterns frågor är utskrivna och belyser någon problematiserande aspekt kring nyheten. Svaren som återges som direkta anföringar används för att belysa problemet ur olika perspektiv. Här framkommer ibland något som skulle kunna tolkas som åsikter av olika slag, vilket gör att de hamnar nära aktiviteten ställningstagande, och steget skäl. Ställningstagandets funktion är dock att övertyga och påverka andra, medan de direkta anföringar jag analyserar i den här korpusen oftast framstår som mer neutrala retoriskt. Deras funktion verkar mer vara att förklara hur en viss handling kan motiveras utifrån ett visst perspektiv. Därför skulle jag inte vilja kalla anföringarna i mitt material för ställningstagande, utan snarare lägga till en underkategori till utredning som skulle kunna kallas till exempel skäl (det vill säga samma steg som finns i aktiviteten ställningstagande), alternativt *perspektiv, synvinkel* eller något liknande. Ett sådant exempel är nummer 32, där förvaltningschefen svarar på en fråga som ifrågasätter ett sparförslag:

(32) – När man tittar på neddragningar blir det alltid en prioriteringsdiskussion. Vi ser först och främst på vad vi är ålagda att göra och då tillhör psykoterapi inte detta. Då har detta team kommit upp som del av en tänkbar förändring i budget 2020, säger Per Sandberg (...)

5.3.3 De journalistiska nyhetstexternas uttryck för dialogicitet

Den mycket frekventa användningen av direkt anföring ger de journalistiska nyhetstexterna ett tydligt drag av utvidgad dialogicitet, i och med att olika röster och perspektiv så explicit kommer till uttryck. Fråga/svar-strukturen är också ett exempel på ett tydligt dialogiskt inslag. Markeringar för direkt anföring, som pratminus och verbala verb som *berättar* eller *säger* används också för att referera till sådant som står skrivet i pressmeddelanden, som i exempel 33:

(33) – Ett problem för målgruppen 65 plus är den rådande bristen på lägenheter i det ordinarie bostadsbeståndet i Västerås kommun [...], säger Bengt-Åke Nilsson, ordförande i äldrenämnden och styrelseledamot Mimer, i pressmeddelandet.

Att uttrycka dialogicitet verkar alltså vara en viktig strategi för de journalistiska texterna. I Appraisal-systemet kallas den typen av direkta anföringar som används för utvidgande attribuerande heterogloss. De skiljer sig från inskränkande instämmande heterogloss genom att de används som ett sätt för författarrösten att distansera sig från utsagan – citatens funktion är att utvidga dialogiciteten genom att lyfta fram personen som citeras. Vid inskränkande instämmande

heterogloss används citatet istället för att stödja det egna resonemanget, och då tar författarrösten själv ansvar för yttrandet (Martin & White, 2005, s. 127).

I de passager som inte är anföringar eller referat från andra källor tillhör författarrösten reportern, vilket tydliggörs visuellt genom att texten är undertecknad med ett namn och ibland med en tillhörande porträttbild. Författarröstens passager används för att ge läsaren nödvändiga bakgrundsfakta för att förstå nyheten. De flesta av dessa yttranden är monoglosser. Det förekommer dialogiska inslag i form av negationer och modalitetsmarkörer, men de framstår inte som resurser som utmärker språket i korpusen särskilt.

5.3.4 De journalistiska nyhetstexternas uttryck för subjektivitet

Förekomsten av uttryck för attityd varierar en del mellan texterna i korpus 3, men de flesta av texterna innehåller endast ett litet antal exempel på explicit uttryckt attityd. Det var ett resultat som delvis förvånade mig. Jag hade förväntat mig att de anförda rösterna skulle uttrycka starkare attityd, men i de flesta av de analyserade texterna uttrycker de sig snarare på ett neutralt sätt. Det kan bero på att alla texterna handlar om kommunala frågor. Ofta är det tjänstemän och politiker som yttrar sig, och man kan tänka sig att de inte alltid kan uttrycka stark attityd av politiska och relationella skäl. De flesta av texterna handlar inte heller om någon nyhet som det verkar finnas en stark konflikt kring – i fall det finns konflikter i bakgrunden framgår dessa inte på ett tydligt sätt i min analys.

Den attityd som uttrycks förekommer främst i de direkta anföringarna. När attityd uttrycks i övrig text är det oftast när författarrösten sammanfattar budskapet och därmed gör en egen tolkning av budskapet, som i exempel 34, som är en rubrik på en artikel:

(34) Revisonsgranskning: Politiker har **för dålig koll**

Jag tolkar det här yttrandet som en bedömning.[10] Författarösten gör en bedömning av politikerna; de har för dålig koll. När representanten för revisionen uttrycker sig är tonen betydligt mer neutral, och värderingen *dålig* förekommer inte alls. I det här exemplet visar alltså författarrösten minst lika mycket attityd som den anförda rösten. I det här exemplet fungerar attitydordet som ett sätt att sammanfatta nyheten för läsaren. Mitt intryck generellt är att författarröstens attitydord, när de förekommer, även har en stilistisk funktion; en helt neutral text skulle helt enkelt upplevas som opersonlig och tråkigare att läsa.

[10] Lexikogrammatiskt passar yttrandet inte in i kategorin bedömning, men eftersom det är en rubrik med hårt sammanpackad information är språket annorlunda konstruerat. Sett till betydelse är det tydligt att författarrösten utvärderar politikernas beteende.

Även om författarrösterna i materialet uttrycker en del attityd är det dock tydligt att attityd syns oftare bland de anförda rösterna, som i exempel 35, där en politiker kommenterar förekomsten av tiggeri. Det är inte helt självklart vad för typ av attityd det är som uttrycks här i förhållande till Appraisal-systemet, men det kan tolkas som ett exempel på affekt hos den som uttalar sig.

(35) – **Det är för jäkligt** att folk ska behöva sitta med en kaffemugg framför sig.

Hur mycket attityd som uttrycks i anföringarna varierar mycket mellan texterna. Det finns troligtvis flera förklaringar till detta, t.ex. vilka som får komma till tals och vilken roll de intar i förhållande till textens tema, hur lång intervjun har varit och vilken typ av frågor som reportern har ställt. Ett exempel på text med mer attityd i anföringarna är den om assistenter i förskolan. Här uttrycks attityd på flera sätt. Bland de direkta anföringarna kan det se ut som i exempel 36 där en politiker uttalar sig. Här tolkar jag *bra* som uppskattning och *väldigt rädd* som affekt.

(36) – Det är ingen utveckling jag tycker är **bra** över huvud taget. Jag blir **väldigt rädd** när jag hör det (…)

Jag har avgränsat undersökningen till att fokusera på explicit formulerad attityd. I den här korpusen blev den avgränsningen mer påtaglig, genom att jag hittade flera uttryck som jag uppfattade som attityduttryck, samtidigt som de inte så lätt kunde klassificeras som attityd i min analysmodell. Ett exempel är texten om politiker som har dålig koll. I den lyckas revisionens ordförande rikta kritik mot politikerna nästan helt utan attityd formulerad på ord- och frasnivå. Attityden uttrycks på ett mer implicit sätt och genom en semiotik som ligger utanför den lexikogrammatiska dimensionen. En annan metodologisk svårighet rör ord som har en tydligt positiv eller negativ konnotation, men som inte fångas upp i Appraisalsystemet, som i exempel 37:

(37) I dagsläget är det 113 elever som kommer att **drabbas** av de höjda avståndsgränser som barn- och utbildningsförvaltningen föreslår.

Här menar jag att *drabba* har en tydligt negativ konnotation och därmed uttrycker attityd; en mer neutral beskrivning hade kunnat vara att 113 elever *berörs* av förändringen. Men eftersom drabba uttrycker en process och inte hur ett subjekt förhåller sig till något hamnar ordet utanför attitydsystemet.

Sammanfattningsvis innehåller de journalistiska nyhetstexterna måttligt med attitydord (men som jag reflekterade över ovan kan det finnas attityd som min metod inte fångar upp). Det finns dock viss variation texterna emellan där vissa texter knappt innehåller några exempel på attityd, och andra innehåller fler. Den attityd som uttrycks syns oftast i anföringarna och referaten, men det finns exempel på attitydord även hos författarrösten. Bland attitydorden framstår affekt som vanligast. Utifrån detta tolkar jag texterna i korpusen som i stort sett objektiva, med subjektiva inslag. Subjektiviteten kommer framförallt fram hos de anförda rösterna, men ibland syns exempel på subjektivitet även hos författarrösten.

5.4 Sammanfattning av resultat för delstudie 1

Syftet med delstudie 1 är att beskriva framträdande språkliga drag i tre typer av texter som relaterar till pressmeddelanden (korpus 1, 2 och 3), för att i nästa steg kunna undersöka likheter och skillnader mellan dem. Här sammanfattar jag de språkliga drag som jag menar framstår som tydligast för de tre korpusarna.

De informativa texterna har ett enkelt utseende. De använder sig framförallt av aktiviteterna beskrivning, instruktioner och förklaring. Texterna är till stor del monoglossiska. De innehåller inga exempel på direkta anföringar. I flera av texterna framstår det dock som viktigt att hänvisa till olika regelverk. Attitydanalysen pekar på att texterna strävar efter att uttrycka objektivitet.

De marknadsförande texternas utseende präglas av stor variation, men generellt verkar dekorativa fotografier och färger vara viktiga resurser. Aktiviteten ställningstagande framstår som viktig. Ofta blandas ställningstagande med berättelse och beskrivning på ett komplext sätt vilket skapar hybrida textaktiviteter. Texterna innehåller mycket få markörer för dialogicitet. Attityd, framförallt uppskattning, är däremot en viktig resurs för texterna vilket ger dem en subjektiv prägel.

De journalistiska nyhetstexterna har ett komplext utseende, framförallt när det gäller layouten. Jämfört med övriga korpusar är också typografin mer varierad. De flesta av texterna innehåller också bilder i realistisk stil. De vanligaste textaktiviteterna är berättelse, återberättelse, beskrivning och förklaring. Det framförs även en del åsikter, men de uttrycks på ett retoriskt återhållsamt sätt, vilket gör det svårt att avgöra om de ska klassificeras som ställningstagande eller förklaring. De journalistiska texterna är i hög grad dialogiska genom att direkta anföringar och textcitat utgör en stor del av textmassan. Attityd uttrycks måttligt, och syns oftast i anföringar och referat. Både subjektivitet och objektivitet syns i korpusens texter.

Tablå 2. Sammanfattning av resultat för delstudie 1.

	Utseende	Aktiviteter	Dialogicitet	Subjektivitet
Informativa texter	Enkelt.	Beskrivning, instruktioner förklaring.	Få uttryck för dialogicitet.	Få uttryck för subjektivitet.
Marknadsförande texter	Varierat. Rikligt med dekorativa fotografier och olika färger.	Ställningstagande, berättelse, beskrivning (hybridisering).	Få uttryck för dialogicitet.	Rikligt med uttryck för subjektivitet (uppskattning).
Journalistiska nyhetstexter	Komplext med många visuella element.	Berättelse, återberättelse, beskrivning, förklaring.	Rikligt med uttryck för dialogicitet.	Måttligt (men stor variation). Mer subjektivitet i anföringar.

6 Resultat delstudie 2

Den andra delstudien försöker svara på den andra analysfrågan: Vilka likheter och skillnader finns det mellan språkbruket i pressmeddelandena jämfört med texter som relaterar till pressmeddelandet? Nedan beskriver jag pressmeddelandena utifrån aspekterna utseende, textaktiviteter, dialogicitet och subjektivitet. Därefter diskuterar jag likheter och skillnader mellan pressmeddelandena och övriga texter.

6.1 Pressmeddelandenas utseende

Ett tydligt gemensamt drag hos pressmeddelandena är att de har en enkel typografi, som i figur 8 och 9. Jag har inte sett något exempel på text som använder både antikva- och groteska typsnitt. Samtliga texter markerar rubriker visuellt, och de flesta gör visuell skillnad mellan rubriker på olika nivåer. Av korpusens 40 texter ser samtliga ut att ha en ingress, och i 38 fall är den tydligt visuellt markerad. I figur 8 är ingressen markerad med fet stil, och i figur 9 med större teckengrad.

Ett annat gemensamt drag hos alla pressmeddelanden är den enkla layouten och kompositionen. Samtliga texter är utlagda i en vänsterjusterad spalt och stycken avdelas med blankrad, som i figur 8 och figur 9. Kompositionen på sidorna är generellt enkel. När det förekommer bilder är de alltid placerade överst i texten, och i några fall finns ett foto på en kontaktperson längst ner (jag kallar dessa kontaktbild). Bilder och grafiska element är placerade så att texten inte behöver brytas av. Det enda undantaget är de texter som innehåller en kontaktbild – där kontaktbildssegmentet är annorlunda utformat så att texten ligger i en spalt bredvid bilden. Att använda sig av en avancerad och komplex typografi, layout och komposition verkar alltså inte viktigt för pressmeddelandena – snarare syns en strävan efter enkelhet. I den här undersökningen undersöker jag inte hur texterna används i praktiken, men ett rimligt antagande kan vara att texterna är enkelt utformade för att det ska vara enkelt för mottagaren, t.ex. en journalist, att arbeta med dem.

Vad gäller användningen av bilder är variationen mycket stor inom korpusen. Vissa texter använder bilder (t.ex. den i figur 8), andra inte alls (t.ex. den i figur 9). Bland de texter som använder bilder varierar typen av bild. De vanligaste bildelementen som förekommer kan sammanfattas som:

1) En grafisk symbol för kommunen, placerad i sidhuvudet.

2) En stor bild (som tar upp ungefär 40 % av sidans yta), placerad ovanför texten.
3) Ett litet fotografiskt porträtt av en kontaktperson som jobbar på kommunen, placerad längst ner på sidan.

Alla texter använder inte alla dessa tre kategorier. Bland de texter som använder den andra kategorin, den stora bilden, syns stor variation i typen av bild. Vissa bilder påminner om de journalistiska texternas nyhetsbilder genom att ha ett realistiskt utseende som berättar något om nyheten i fråga. Ett sådant exempel syns i figur 8. Vissa bilder är så kallade illustrationsbilder, det vill säga iscensatta bilder som ofta används för att illustrera något abstrakt (Alm & Eliasson, 2008, s. 29). Vissa texter använder sig av grafik, t.ex. en kartbild. Här syns också stor variation kommunerna emellan. Några av kommunerna (t.ex. Växjö) använder inga bilder alls (förutom kontaktbild), medan andra (t.ex. Lund) har en stor bild i samtliga texter. Figur 9 visar ett exempel på text som saknar bild (förutom kommunlogotyp).

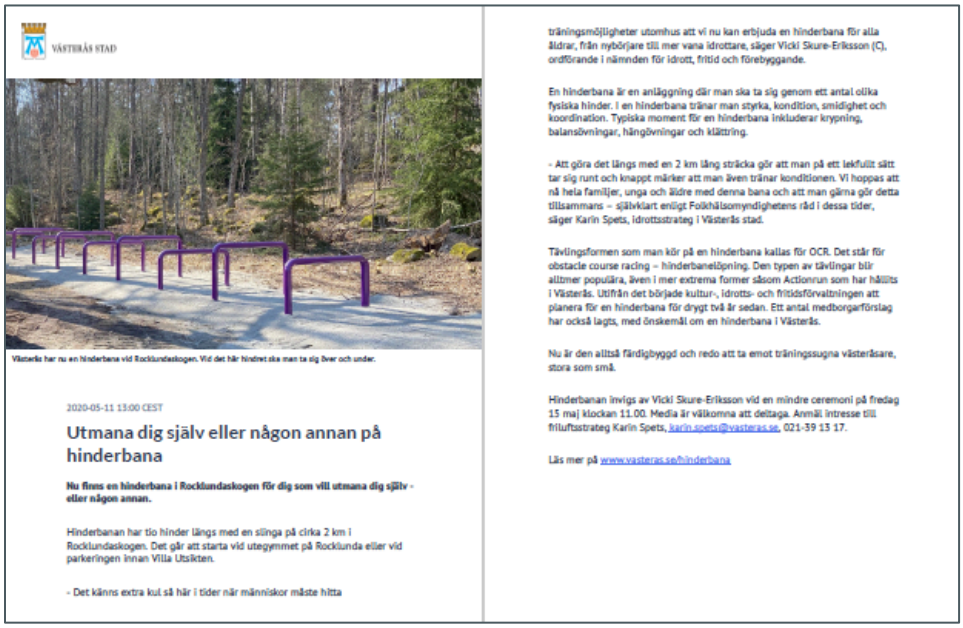
VÄSTERÅS STAD

Västerås har nu en hinderbana vid Rocklundaskogen. Vid det här hindret ska man ta sig över och under.

2020-05-11 13:00 CEST

Utmana dig själv eller någon annan på hinderbana

Nu finns en hinderbana i Rocklundaskogen för dig som vill utmana dig själv - eller någon annan.

Hinderbanan har tio hinder längs med en slinga på cirka 2 km i Rocklundaskogen. Det går att starta vid utegymmet på Rocklunda eller vid parkeringen innan Villa Utsikten.

- Det känns extra kul så här i tider när människor måste hitta

träningsmöjligheter utomhus att vi nu kan erbjuda en hinderbana för alla åldrar, från nybörjare till mer vana idrottare, säger Vicki Skure-Eriksson (C), ordförande i nämnden för idrott, fritid och förebyggande.

En hinderbana är en anläggning där man ska ta sig genom ett antal olika fysiska hinder. I en hinderbana tränar man styrka, kondition, smidighet och koordination. Typiska moment för en hinderbana inkluderar krypning, balansövningar, hängövningar och klättring.

- Att göra det längs med en 2 km lång sträcka gör att man på ett lekfullt sätt tar sig runt och knappt märker att man även tränar konditionen. Vi hoppas att nå hela familjer, unga och äldre med denna bana och att man gärna gör detta tillsammans – självklart enligt Folkhälsomyndighetens råd i dessa tider, säger Karin Spets, idrottsstrateg i Västerås stad.

Tävlingsformen som man kör på en hinderbana kallas för OCR. Det står för obstacle course racing – hinderbanelöpning. Den typen av tävlingar blir alltmer populära, även i mer extrema former såsom Actionrun som har hållits i Västerås. Utifrån det började kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att planera för en hinderbana för drygt två år sedan. Ett antal medborgarförslag har också lagts, med önskemål om en hinderbana i Västerås.

Nu är den alltså färdigbyggd och redo att ta emot träningssugna västeråsare, stora som små.

Hinderbanan invigs av Vicki Skure-Eriksson vid en mindre ceremoni på fredag 15 maj klockan 11.00. Media är välkomna att deltaga. Anmäl intresse till friluftsstrateg Karin Spets, karin.spets@vasteras.se, 021-39 13 17.

Läs mer på www.vasteras.se/hinderbana

Figur 8. Exempel på utseende hos pressmeddelande (i PDF-format).

ÖSTERSUNDS KOMMUN
STAAREN TJIELTE

Nu går det att se när cykelbanan plogades senast

Lagom till vintercyklingens dag, fredagen den 12 februari, lanserar Östersunds kommun en ny karttjänst där det går att se när de större cykelstråken sandades eller plogades senast.

De stora cykelstråken genom stan och Brunflo är prioriterade i Östersunds kommuns vinterväghållning. Där plogas det vid 3 – 4 centimeters nyfallen snö. Nu lanseras en karttjänst som talar om när se senast blev sandade eller snöröjda.

Kartan visar när de prioriterade cykelstråken senast blev åtgärdade, åtgärden är utifrån behovet: snöar det är åtgärden snöröjning. Är det halt är åtgärden halkbekämpning.

— Den här moderna tekniken med GIS (geografiskt informationssystem) och GPS är ett viktigt arbetsredskap som gör att vi kan skötta vinterväghållningen så effektivt som möjligt, säger Tore Åberg, sektorchef på GataFritid. Men det är naturligtvis roligt att vi även kan använda samma teknik för att ge bra service till medborgarna.

Kartan finns här: https://ostersund.se/trafik-och-infrastruktur/gator-och-torg/sno-och-halka.html

För frågor och mer information

Tore Åberg, sektorchef GataFritid: 063-14 30 58
(Tillgänglig efter 17 den 11/2)

Figur 9. Exempel på utseende hos pressmeddelande (i PDF-format).

6.2 Pressmeddelandenas textaktiviteter

Alla pressmeddelanden handlar om någon typ av nyhet – en förändring i den kommunala servicen, ett beslut som har tagits eller en annan aktuell händelse i kommunen. Tematiskt är det stort fokus på olika åtgärder och arbetsuppgifter som kommunerna genomför. De allra flesta lyfter fram nyheten som någon form av förbättring. Endast ett fåtal av pressmeddelandena i korpusen berättar om något som kommunen gjort mindre bra.

Gemensamt för samtliga texter är att de har en förankring i nuet på den lokala platsen, och detta ”här och nu” fungerar som ett slags kärna i texterna. Utifrån nuet görs olika utvikningar i form av tillbakablickar, framåtblickar och kommentarer. Tillbakablickarna förklarar bakgrunden till nuet, framåtblickarna förklarar förväntade händelser och konsekvenser och kommentarerna belyser nyheten ur olika perspektiv. Den kronologiska dimensionen verkar alltså mycket viktig för pressmeddelandena. (Det finns enstaka undantag, t.ex. en text om en konstutställning, som handlar mer om konstnärens liv och verk än om den lokala händelsen.) Det är främst unika händelser som tas upp i pressmeddelandena, vilket är typiskt för textaktiviteterna berättelse och återberättelse. Pressmeddelandena innehåller också återkommande ord som lexikogrammatiskt realiserar förflyttningar i tiden, t.ex. tidsadverbial och preteritumböjda verb, som ger intrycket av att pressmeddelandena i stor utsträckning använder textaktiviteten berättelser. Exempel 38 visar hur tidsperspektivet kan variera mellan dåtid, nutid och framtid.

(38) Kiruna kommunkoncern har under flera år förberett en ny stadskärna (…). – Vi har genomfört markarbeten och infrastruktur, detaljplan för nya centrum är klar och

dragningen av E10an bestämd. Förutsättningarna är klara för att påbörja våra byggprojekt, säger Peter Niemi, kommunchef.

Nu har kommunkoncernen tagit fram en byggtidplan för nytt centrum för de närmaste sju åren fram till år 2024. Under 2017 påbörjar kommunkoncernen byggnationen (…).

Berättelsens syfte i Holmbergs modell (2010) är främst att skapa inlevelse i ett händelseförlopp, medan de temporala bakåt- och framåtblickarna här snarare verkar användas för att sätta nyheten i ett sammanhang och förklara bakgrunden till nyheten. Syftet verkar således vara pedagogiskt snarare än narratologiskt, vilket gör att formuleringarna, sett till kommunikativt syfte, ligger nära beskrivning eller förklaring. Skillnaden mellan beskrivning och förklaring är att beskrivning har som mål att delge fakta medan förklaring har som mål att reda ut något komplicerat. De flesta pressmeddelandena hamnar någonstans här emellan. Med sina olika utvikningar och kommentarer verkar de ofta vilja något mer än att bara delge fakta, men samtidigt är det teoretiska budskapet ganska enkelt och behöver inte redas ut särskilt ingående.

Mellan berättelserna och återberättelserna förekommer ofta kortare passager med beskrivningar som i exempel 39.

(39) Detaljplanen innehåller även flera av planprogrammets visionspunkter, till exempel varierad arkitektur, tillgängliga bottenvåningar och väldefinierade offentliga rum.

I några texter finns också inslag av ställningstagande, framförallt i de direkta anföringar som används för att kommentera nyheten ur olika perspektiv, som i exempel 40:

(40) – Stora delar av kommunsverige går igenom ekonomiskt tuffa tider. Vi är därför glada att vi i Borlänge kan satsa extra resurser. Ska vi ha ett socialt hållbart Borlänge så behöver fler företag etablera sig i kommunen och fler komma i arbete. Då måste vi satsa pengar på skolan, företagsklimatet och arbetsmarknadsåtgärder, säger Karin Örjes (C), kommunalråd.

Ett tydligt mönster är att om ställningstagande förekommer är de koncentrerade till anföringarna. Inom anföringarna finns dock fler aktiviteter än bara ställningstagande. En tendens är att tjänstemännens uttalande oftast liknar beskrivningar eller förklaringar, medan politikernas uttalanden ibland kan tolkas som ställningstagande genom att de mer tydligt propagerar för en viss åsikt, som i exempel 40.

I enstaka fall syns även instruktion i pressmeddelandena, vilket ger intrycket av att de vänder sig direkt till invånaren, som i exempel 41:

(41) Tänk dock på att det samtidigt pågår ett annat byggarbete på Bredgatan, söder om korsningen vid Allhelgonakyrkan.

Dispositionsmässigt är pressmeddelandena uppbyggda på ett likartat sätt, särskilt de inledande styckena. En huvudrubrik och en ingress sammanfattar budskapet. Därefter belyses budskapet ur olika perspektiv, genom att texten t.ex. går igenom bakgrunden till den aktuella händelsen, förväntningar på framtida konsekvenser, olika motiveringar till att förändringen är önskvärd eller

varför kommunen har valt agera på ett visst sätt. Här syns en större heterogenitet texterna emellan. Hur utförligt nyheten kommenteras ur olika perspektiv varierar beroende på texternas längd. I vilken ordning de olika stegen kommer skiljer sig också åt från text till text. Vissa texter börjar med att blicka bakåt, medan andra börjar med att blicka framåt. Alla texter har inte heller alla dessa steg; det finns exempel på texter som bara handlar om framtiden, t.ex. texten som handlar om att en gata ska stängas för biltrafik.

När varje enskilt pressmeddelande analyseras för sig verkar de vanligaste textaktiviteterna vara berättelse och återberättelse. Beskrivning förekommer också, t.ex. för att flika in bakgrundsfakta i berättelsen. I de direkta anföringarna syns förklaring, beskrivning och ställningstagande. När korpusen betraktas som helhet verkar det finnas ett annat, mer strategiskt påverkande syfte som är svårt att få syn på med min analysmetod. Anledningen till att jag ser en sådan ”dold” aktivitet är att nästan alla 40 texter verkar sträva efter att framställa kommunens åtgärder som enbart positiva. Endast ett litet antal av texterna kritiserar kommunens arbete, eller talar om negativa konsekvenser, på något sätt. När kommunens tillkortakommanden tas upp följs det alltid av beskrivningar av vilka åtgärder som görs för att skapa förbättringar, vilket innebär att det övergripande budskapet ändå blir positivt. Rena faktatexter och utredande texter borde vara mer tematiskt neutrala eller mångfacetterade. Slutsatsen blir att pressmeddelandena präglas av en kommunikativ hybridisering, där olika aktiviteter framträder beroende på vilket analytiskt perspektiv som anläggs, dvs. om analysen fokuserar på ord och fraser i de enskilda texterna, eller på vilka budskap som framträder när korpusen betraktas som en helhet.

6.3 Pressmeddelandenas uttryck för dialogicitet

I pressmeddelandekorpusen är särskilt en typ av dialogicitet starkt dominerande, nämligen utvidgande attribuerande heteroglosser som framförallt syns genom direkta anföringar. Sådana innebär att texten görs mångröstad utan att författarrösten själv tar ansvar för, eller behöver vara enig med de andra rösterna. De direkta anföringarna markeras oftast genom pratminus tillsammans med ordet *säger*. *Säger* är starkt dominerande för att markera verbala processer och förekommer 53 gånger, jämfört med *berättar* som förekommer 3 gånger. Andra ord som markerar verbala processer är t.ex. *skriver* (1 förekomst) *tipsar* (1 förekomst) och *avslutar* (1 förekomst).

Inom en och samma text kan det vara en eller flera olika utvidgande röster som uttalar sig. Ett exempel på text med många röster är den om budget för investeringar i Borlänge kommun. Här uttalar sig fem personer – fyra politiker och en tjänsteperson. En text som inte använder någon utvidgad dialogicitet alls är den om en broschyr med hälsotips som ska delas ut till 10 000 äldre i Östersund.

Den andra typen av utvidgande heterogloss är den övervägande, som innebär att författarrösten öppnar upp för att det kan finnas andra alternativa positioner eller att yttrandets sanningshalt inte är absolut. Denna typ av heterogloss används mycket lite. I några av texterna förekommer den i form av modalitetsmarkör uttryckt med modalt hjälpverb, som i exempel 42:

(42) Det betyder att byggstart tidigare än angivet i tidplanen **kan komma** ifråga för en del projekt, avslutar Peter Niemi.

Inskränkande heteroglosser används i liten utsträckning i materialet. Detta gäller för samtliga underkategorier (förnekande, motsägande, instämmande, stödjande och förkunnande).

Sammantaget framstår de flesta av texterna i pressmeddelandena som mycket dialogiska i och med användandet av utvidgande dialogicitet genom direkta anföringar. Men det är också nästan det enda sättet texterna har för att uttrycka dialogicitet. Om man tittar inuti de direkta anföringarna är dessa ofta monoglossiska, det vill säga den röst som anförs öppnar inte upp för ytterligare röster, perspektiv eller tolkningar. Det samlade intrycket blir att pressmeddelandena oftast innehåller rikligt med dialogicitet, men bara på ett sätt.

6.4 Pressmeddelandenas uttryck för subjektivitet

De flesta, men inte alla, av texterna i pressmeddelandekorpusen innehåller flera uttryck för attityd. Samtliga tre underkategorier (affekt, bedömning och uppskattning) förekommer. Mängden attitydord texterna emellan varierar dock mycket – vissa innehåller inte något, eller bara något enstaka explicit attityduttryck medan andra innehåller flera.

Attityd syns ofta i de direkta anföringarna, men inte alltid. En del av anföringarna är mer neutrala, som exempel 43, där anföringen verkar användas för att berätta om en arbetsprocess snarare än att uttrycka attityd.

(43) – Vi har genomfört markarbeten och infrastruktur, detaljplan för nya centrum är klar och dragningen av E10an bestämd. Förutsättningarna är klara för att påbörja våra byggprojekt, säger Peter Niemi, kommunchef.

Bland anföringarna som uttrycker attityd varierar styrkan, så att vissa framstår som tydligt subjektiva. Ett sådant exempel är nummer 44, som ger exempel på uttryck med affekt:

(44) – **Det känns oerhört bra** att vi nu är igång på riktigt med bygget av en ny skola i Odensala. Detta är resultatet efter en lång politisk process som nu äntligen övergår i handling, säger Pär Löfstrand (L) kommunalråd.

Andra yttranden är mer neutrala, om än värderande, som exempel 45. Detta uttryck är dock svårplacerat i attitydsystemet. Det uttrycker tydligt en attityd (*det var bra*), men det är svårt att avgöra om det ger uttryck för affekt, bedömning eller uppskattning.

(45) – Det var **bra** att beslutet kunde komma nu, så alla vårdnadshavare vet vad som gäller (…)

Negativ attityd uttrycks bara i ett fåtal av texterna, som i exempel 46, som handlar om att politiker kräver möte med regionpolisledningen:

(46) – Vi ser inte att dessa löften införlivats, vilket är en stor **besvikelse**.

Uttrycken för attityd verkar vara något mer koncentrerade till de direkta anföringarna, men de förekommer också när det är författarrösten själv som yttrar sig, som i exempel 47:

(47) Västerås stad har tagit fram ett **gediget** funktionsprogram som ska underlätta planering och byggprocess vid ny- och ombyggnation av äldreboenden.

Vanliga attitydord i korpusen är *bra* (22 förekomster) *bättre* (15 förekomster), *viktig** (16 förekomster), *hållbar** (9 förekomster) och *långsiktig** (9 förekomster).

Den sammantagna bilden är att attityd förekommer, men att det finns stor variation inom korpusen. Det innebär att vissa av texterna framstår som objektiva, och vissa som mer subjektiva. Ett genomgående drag är att anföringarna ofta uttrycker attityd på något sätt, även om styrkan varierar texterna emellan. Anföringarna framstår därmed som subjektiva – vilket också förtydligas genom de utvidgande dialogicitetsmarkörerna, i form av pratminus och verbala verb. Attityd uttrycks dock även av författarrösten själv ibland. Det går alltså inte att säga att författarrösten alltid är objektiv och de anförda rösterna alltid är subjektiva, även om det i de flesta av texterna verkar finnas en strävan efter att fördela attityden på detta sätt.

6.5 Sammanfattning av pressmeddelandenas språkbruk

Pressmeddelandena har generellt ett enkelt utseende. Typografin och layouten framstår som enkel och standardiserad. Användningen av bilder varierar.

Analysen av textaktiviteter visade att det inte är helt enkelt att avgöra vilka aktiviteter som pågår i pressmeddelandena. Utifrån analys av ord och fraser verkar aktiviteterna beskrivning, förklaring, berättelse och, vid anföring, ställningstagande vara aktuella. Men sett till övergripande kommunikativt budskap verkar syftet snarare vara att påverka läsaren, vilket kan kopplas till aktiviteten ställningstagande. Slutsatsen blir att pressmeddelandena präglas av en kommunikativ hybridisering.

Dialogicitetsanalysen visade att pressmeddelandena oftast innehåller rikligt med dialogicitet, men nästan uteslutande i form av direkta anföringar (utvidgande attribuerande heteroglosser).

Uttryck för subjektivitet används på ett varierande sätt inom pressmeddelandekorpusen. Vissa av texterna framstår som mer objektiva, och vissa som mer subjektiva. En viss tendens att lägga

subjektiva markörer i direkta anföringar syns, men det är inte en strategi som används konsekvent inom korpusen.

6.6 Likheter och skillnader mellan språkbruket i korpusarna

Analyserna av texternas utseende, aktiviteter, uttryck för dialogicitet och subjektivitet sammanfattas översiktligt i uppställningen nedan.

Tablå 3. Sammanfattning av textanalys.

	Utseende	Aktiviteter	Dialogicitet	Subjektivitet
Informativa texter	Enkelt.	Beskrivning, instruktioner förklaring.	Få uttryck för dialogicitet.	Få uttryck för subjektivitet.
Marknadsförande texter	Varierat. Rikligt med dekorativa fotografier och olika färger.	Ställningstagande, berättelse, beskrivning (hybridisering).	Få uttryck för dialogicitet.	Rikligt med uttryck för subjektivitet (uppskattning).
Journalistiska nyhetstexter	Komplext med många visuella element.	Berättelse, återberättelse, beskrivning, förklaring.	Rikligt med uttryck för dialogicitet (direkt anföring).	Måttligt (men stor variation). Mer subjektivitet i anföringar.
Pressmeddelanden	Enkelt. Variation vad gäller fotografi.	Beskrivning, förklaring, berättelse, återberättelse, ställningstagande (hybridisering).	Rikligt med uttryck för dialogicitet (direkt anföring).	Måttligt, men med stor variation.

Nedan diskuterar jag resultatet ur ett jämförande perspektiv, med pressmeddelandet som utgångspunkt.

6.6.1 Pressmeddelanden i jämförelse med informativa texter

Pressmeddelandena liknar till viss del de informativa texterna, exempelvis i fråga om uttryck för subjektivitet. Även om pressmeddelandena innehåller en del sådana uttryck är de ofta nedtonade (jämfört med marknadsföringstexterna som innehåller rikligt med attityd-ord), och de subjektiva uttryck som förekommer finns oftast i direkta anföringar. De passager som tillhör författarrösten

kan på så sätt sägas appropriera en konvention om att använda ett neutralt eller objektivt språk. Mycket värderande yttranden, i stil med ”De kompetenta politikerna har tagit ett fantastiskt beslut”, syns inte alls i de passager som tillhör pressmeddelandenas författarröster.

När det gäller typografi och layout är pressmeddelandena lika informationstexterna på så sätt att både typografi och layout framstår som enkelt och standardiserat. Att använda en stor variation av visuella element verkar alltså inte vara så viktigt för att kommunicera de här texternas budskap. Det kan tolkas som att den större delen av det kommunikativa budskapet är hänvisad till den skriftliga texten. Detta drag har pressmeddelandena och informationstexterna gemensamt med många typer av texter som produceras både inom och utanför kommunen. Det är möjligt att det går att tolka som ett tecken på interdiskursivitet, men i så fall är det fråga om en mycket generell sådan. Samtidigt är det tänkbart att det enkla utseendet fyller olika funktioner för informationstexten jämfört med pressmeddelandet. Informationstextens enkla utseende kan relateras till myndigheters skriftpraktiker, och på så sätt säga något om textens status, dvs. att det är en myndighetstext. Pressmeddelandets enkla utseende kan ha en mer praktisk funktion – eftersom texten är tänkt att användas av andra kan ett enkelt utseende förenkla och effektivisera den processen. Pressmeddelandet vänder sig inte heller direkt till en konsument eller invånare, utan har som syfte att distribueras till konsumenten via media. Det verkar ineffektivt att lägga stor vikt vid ett utseende som ändå inte kommer att synas för slutkonsumenten. Tvärtom kan det vara mer effektivt att använda sig att få visuella komponenter, så att den redaktion som ska göra om pressmeddelandet till nyhet kan tillämpa sina egna visuella ideal.

Aktivitetsanalysen av de informativa texterna visade inte på samma komplexa hybridisering som präglar pressmeddelandena. De informativa texterna framstår som mer tydliga i sina textaktiviteter. Om det är så att pressmeddelandets syfte är att informera, sker det alltså genom en mer komplex textkomposition, jämfört med de informativa texterna.

6.6.2 Pressmeddelanden i jämförelse med marknadsförande texter

Jämfört med marknadsföringskorpusen, som innehåller rikligt med attityd-ord, innehåller pressmeddelandena måttligt med uttryck för subjektivitet. Om pressmeddelanden har som funktion att marknadsföra kommunen gör man alltså det genom en helt annorlunda strategi än med explicita attityd-ord. På lexikogrammatisk nivå är alltså den marknadsförande funktionen mer dold hos pressmeddelandena. Här syns en skillnad i marknadsföringspraktiker, som går att koppla till att målet för marknadsföringen skiljer sig åt. De marknadsförande texterna lyfter tydligt fram en explicit vara eller tjänst, vilket gör att de påminner mer om reklamtexter i allmänhet. Pressmeddelandenas funktion är mer att sprida en positiv bild av händelser som rör kommunens arbete. Pressmeddelandets mål kan på så vis kopplas till en mer specifik typ av marknadsföringspraktik, så kallad *public relations*, som går ut på att skapa fördelaktiga relationer

till omvärlden, ofta genom att låta budskap passera via massmedia (Moloney & McGrath, 2019, s. 3–6). Att undvika att använda tydliga attitydord kan vara ett sätt att få texten att passa in bättre i den journalistiska praktiken, och på så sätt förenklar man textens väg från kommunkommunikatören till lokaltidningen.

De marknadsförande texterna och pressmeddelandena skiljer sig alltså åt när det gäller användningen av subjektiva uttryck. Gemensamt har de de hybridiserade och komplexa textaktiviteterna. Båda korpusarnas texter har aktiviteter som utifrån lexikogrammatiken kan tolkas som berättelse och beskrivning, men sett till kommunikativt budskap framträder andra, mer påverkande, budskap. Det kan tolkas som att de marknadsförande texterna och pressmeddelandena delar en gemensam strategi – man använder textaktiviteter som är typiska för andra genrer och praktiker som ett sätt att dölja en mer generell påverkande textaktivitet.

6.6.3 Pressmeddelanden i jämförelse med journalistiska texter

Eftersom pressmeddelanden vänder sig till pressen, i syfte att bli omskrivna eller omtalade där, kan man tänka sig att de borde följa samma textaktiviteter som tidningsartiklar gör. Det finns också flera likheter korpusarna emellan. Båda följer en emfatisk disposition där en huvudrubrik och en ingress sammanfattar budskapet. Därefter belyses budskapet ur olika perspektiv. Båda korpusarna använder sig av textaktiviteterna berättelse och återberättelse vilket bl.a. syns i användningen av kronologiska markörer.

Det finns också stora skillnader korpusarna emellan. I de journalistiska texterna syns en strävan efter att förklara ett skeende, t.ex. i de mer problematiserande och kritiska frågeställningarna. Det verkar finnas en utredande strategi i och med fråga/svar-strukturen, där reporterns frågor är utskrivna och belyser någon problematiserande aspekt kring nyheten. Den här strategin verkar typisk för den journalistiska tidningstexten, och syns inte alls i de andra korpusarna.

I pressmeddelandekorpusen är särskilt en typ av dialogicitet starkt dominerande, nämligen utvidgande attribuerande heteroglosser som framförallt syns genom direkta anföringar. Det här är ett mönster som nästan helt saknas i informationstexterna och marknadsföringstexterna men som också syns tydligt i de journalistiska texterna. Mönstret är så tydligt att det kan tolkas som konventionaliserat, särskilt vad gäller de journalistiska texterna. I pressmeddelandekorpusen finns enstaka texter som inte innehåller några anföringar, vilket tyder på en lägre grad av konventionalisering. Oavsett graden av konventionalisering är det gemensamma bruket av direkta anföringar ett tydligt tecken på interdiskursivitet mellan pressmeddelanden och de journalistiska texterna. Anföringarna kan tolkas som ett resultat av appropriering av journalistiska diskursiva konventioner.

Tittar man närmare på hur anföringarna används syns både likheter och skillnader. Hos både pressmeddelandet och de journalistiska texterna syns en tendens att lägga mer värderande utsagor i anföringarna, men bruket varierar något beroende på vem som citeras. Den största skillnaden i sättet att använda dialogicitet är att det i de journalistiska texterna syns en tydligare strävan efter att reda ut, förklara och belysa en händelse ur olika perspektiv. I flera artiklar står reporterns frågor utskrivna, och dessa kan vara både kritiska och problematiserande. En sådan ansats saknas i pressmeddelandekorpusen. Här verkar de intervjuade[11] personerna svara på mer allmänna frågor i stil med ”Varför gör ni den här förändringen?”.

Inom pressmeddelandekorpusen finns uttryck för subjektivitet, men bruket varierar mycket. Det går att urskilja en strävan efter en objektiv författarröst, och mer subjektiva anförda röster, men det finns flera undantag. Det går alltså inte att fastslå att författarrösten är objektiv och de anförda rösterna är subjektiva. Tjänstepersoner som uttalar sig framstår ofta som mer neutrala än politiker, vilket är helt naturligt med tanke på deras olika roller. Liknande tendenser finns i de journalistiska texterna, även om bruket varierar även där. Trots att bruket varierar kan man se strategin att lägga mer värderande eller subjektiva utsagor i anföringar som ett *tecken* på interdiskursivitet. En mer avgränsad undersökning skulle kunna ta reda på om det verkligen finns ett konventionaliserat mönster som delas mellan de båda texttyperna, och om det kan tolkas som ett resultat av appropriering.

Utifrån min analys (som förstås inte kan fånga upp alla aspekter av en text) är den emfatiska dispositionen med huvudrubrik och ingress, textaktiviteterna berättelse och återberättelse, och de direkta anföringarna de enda tydliga gemensamma dragen mellan pressmeddelandena och de journalistiska texterna. De journalistiska diskurskonventionerna är alltså bara delvis approprierade av pressmeddelandena. En tydlig skillnad syns i tidningsartiklarnas mer kritiska eller problematiserande inriktning. Ofta beskrivs en nyhet ur flera olika perspektiv, och genom att reporterns utredande frågor också skrivs ut i texten görs den både mångröstad och kritisk. En mer avgränsad undersökning skulle kunna ta reda på mer om den semiotiska transformeringsprocess som ett pressmeddelande genomgår vid den journalistiska bearbetningen.

---

[11] Eftersom skribenterna använder sig av pratminus antar jag att syftet är att signalera att den citerade personen svarar muntligt på en fråga – man vill alltså ge intrycket av att texten har tagits fram i samband med en intervjusituation. Det syns också i användningen av verbala process-ord som *säger*. I själva verket vet jag inte om personerna verkligen är muntligt intervjuade av skribenterna, eller om citaten har tagits fram på annat sätt. Ibland är citaten skriftspråkligt formulerade, vilket gör att man kan ifrågasätta om en traditionell intervju verkligen har ägt rum. Den här studien undersöker dock inte den praktiska produktionen av pressmeddelanden, och får därför lämna frågan obesvarad.

6.7 Sammanfattning och slutsats för delstudie 2

Delstudien har syftat till att undersöka likheter och skillnader mellan pressmeddelandena och de andra texterna. Två likheter framstår som tydligare än andra, och det är bruket av sammanfattande huvudrubriker och ingresser och direkta anföringar, som pressmeddelandet har gemensamt med de journalistiska texterna. Pressmeddelandet och de journalistiska texterna har också gemensamt att de ofta återger händelseförlopp, och på så sätt använder de sig båda av textaktiviteterna berättelse och återberättelse. Samtidigt verkar pressmeddelandets berättelser användas i ett strategiskt påverkande syfte, som dock är mer svåranalyserat utifrån den här studiens metod. Den här komplexiteten eller hybridiseringen har pressmeddelandet gemensamt med marknadsföringstexterna. Även om studien inte använder någon särskild analysmetod som fångar upp implicita kommunikativa budskap, är det uppenbart att pressmeddelandena, i och med avsaknaden av kritik och problematisering, syftar till att sprida en positiv bild av kommunen. I de passager av pressmeddelandet där författarrösten talar syns en strävan efter att undvika subjektivitet, vilket är ett drag som också syns hos de informativa texterna, och till viss del hos de journalistiska texterna.

Studien har också visat på flera intressanta skillnader texterna emellan. Pressmeddelandena är helt olika de journalistiska texterna utseendemässigt, så ur det perspektivet gör de inte alls något anspråk på att tillhöra den journalistiska praktiken. Här skiljer de sig från reklamtypen *native advertising*, som går ut på att få reklam att se ut som redaktionella texter (Sveriges kommunikatörer, 2021). Utseendemässigt ser pressmeddelandena inte heller ut som de marknadsförande texterna, vilket kan bero på att de inte vänder sig direkt till en slutkonsument. En intressant skillnad framträder vid en jämförelse mellan de journalistiska texterna och pressmeddelandets sätt att använda dialogicitet. Båda texttyperna använder direkta anföringar, men på olika sätt. Medan de journalistiska texterna öppnar upp för en mångfald av åsikter och perspektiv, är pressmeddelandenas direkta anföringar mer homogena på så sätt att de inte kritiserar kommunen. Dialogiciteten framstår på så sätt som mer ytlig hos pressmeddelandena jämfört med de journalistiska texterna.

7 Diskussion

7.1 Hur syns interdiskursivitet i pressmeddelanden?

Studien syftade till att klarlägga och undersöka tecken på interdiskursivitet mellan kommunala pressmeddelanden och andra texter som på olika sätt relaterar till pressmeddelandena. Studien har undersökt gemensamma språkliga mönster framförallt på mikronivå, dvs. utifrån lexikogrammatiken, och diskuterat huruvida förekommande mönster kan förstås som gemensamma diskurskonventioner och tecken på interdiskursivitet. Studien har också undersökt om det finns visuell interdiskursivitet texterna emellan.

Ett tydligt tecken på interdiskursiva kopplingar syns i bruket av direkta anföringar, vilket är ett mönster som pressmeddelandena har gemensamt med de journalistiska texterna. Bruket kan tolkas som ett fall av appropriering – där pressmeddelandet approprierar semiotiska resurser från den journalistiska domänen. Approprieringen sker genom en process av rekontextualisering, där kommunikativ mening uttryckt genom diskurskonventioner flyttar från en praktik till en annan. I det här fallet har diskurskonventionen *direkt anföring* alltså tagits över av pressmeddelandeproduktionens praktik. Om det inte vore ett fall av appropriering skulle likheten vara helt slumpmässig, vilket verkar orimligt med tanke på pressmeddelandets relation till de journalistiska texterna i övrigt. Det skulle också kunna vara så att det är de journalistiska texterna som approprierar pressmeddelandena. Den här studien har inte möjlighet att göra en historisk rekonstruktion av diskurskonventionen *intervju*, men det verkar rimligt att anta att den har utvecklats inom den journalistiska praktiken.

Strategin att förlägga mer subjektiva värderingar till direkta anföringar skulle kunna tolkas som ett interdiskursivt mönster som pressmeddelandena delar med de journalistiska texterna. Strategin gör det möjligt för författarrösten att distansera sig från utsagan, och kan fungera som ett sätt att ge ett värderande yttrande en mer neutral inramning. En sådan diskurskonvention skulle kunna sammanfattas som *objektiv författarröst – subjektiv kommentar*. Även detta skulle kunna vara en approprierad diskurskonvention, som hänger ihop med approprieringen av direkta anföringar. Pressmeddelandet har alltså inte bara approprierat själva anföringen, utan också dess funktion i förhållande till författarrösten. Som sagts tidigare är dock pressmeddelandets författarröst endast skenbart objektiv i förhållande till kommunen, eftersom det kommunikativa budskapet nästan alltid är uteslutande positivt. Approprieringen verkar alltså bara ha ägt rum på språkets yta, och framträder t.ex. genom avsaknaden av attityd-ord. Budskapsmässigt skiljer sig dock pressmeddelandenas och de journalistiska texternas författarröster åt avsevärt.

Ett annat interdiskursivt mönster är användningen av emfatisk disposition med *ingress*. Även denna tendens är möjlig att tolka som ett resultat av appropriering av en journalistisk praktik, även om det skulle krävas en historisk rekonstruktion av användandet av ingress för att bekräfta rimligheten i en sådan tolkning.

I både pressmeddelandena och tidningsartiklarna finns också ett framträdande kronologiskt perspektiv, vilket kan förklaras av att båda texttyperna handlar om nyheter. Att kommunkommunikatörer skriver nyheter skulle kunna ses som en appropriering av en hel praktik (den nyhetsjournalistiska), som lämnar spår i texten i form av flera temporala förflyttningar.

En likhet mellan de marknadsförande texterna, de informativa texterna och pressmeddelandena är att ingen av texterna kritiserar eller problematiserar kommunen eller dess företrädare. Bland dessa tre framstår de informativa texterna generellt som neutrala snarare än positivt värderande, bl.a. eftersom de återkommande tar upp begränsningar i kommunens service. De informativa texterna beskriver ofta den praktiska tillämpningen av olika regelverk som ytterst är beslutade av politiker, och tar då också upp konsekvenser som invånare skulle kunna uppfatta som negativa (t.ex. begränsning av barnomsorg för arbetslösa). Pressmeddelandena och de marknadsförande texterna verkar däremot sträva efter att kommunicera positiva budskap. Avsaknaden av kritik och fokus på positiva budskap skulle därför kunna ses som ett tecken på en konvention som delas mellan pressmeddelandena och marknadsföringstexterna.

Undersökningen har också hittat flera skillnader mellan texterna. En särskilt intressant skillnad finns mellan pressmeddelanden och de marknadsförande texterna. Tidigare forskning har pekat på att pressmeddelandets funktion delvis är att marknadsföra (Catenaccio, 2008). Min undersökning pekar på att tydligt marknadsförande texter utmärker sig genom ett värderande, subjektivt språkbruk, som framträder genom de många attityd-orden. Detta språkbruk syns inte alls i pressmeddelandena (förutom i vissa av de direkta anföringarna som innehåller en del attityd-ord). Det är rimligt att anta att de båda texttypernas funktion är att påverka någon till att ha en positiv inställning till något, men analysen visar att det här påverkansarbetet sker på helt olika sätt i språket. En eventuell interdiskursiv koppling mellan marknadsföringstexter och pressmeddelanden syns alltså inte tydligt vid textanalys på mikronivå. Det finns en intressant inkongruens mellan pressmeddelandets språkliga beståndsdelar och det övergripande budskapet, vilket ligger i linje med Catenaccios (2008) slutsats att den marknadsförande funktionen är implicit.

Sammanfattningsvis syns interdiskursiviteten framförallt i bruket av emfatisk disposition med ingress, de temporala förflyttningarna som ramar in en nyhetshändelse, och de direkta anföringarna. Samtliga drag kan relateras till en journalistisk diskursiv praktik. Men när det gäller dialogicitet har pressmeddelandet bara approprierat vissa delar av den journalistiska diskursiva praktiken, och det är *att* inkludera flera röster. Den journalistiska diskursiva praktiken

innebär att dessa röster problematiserar och ger utrymme för en mångfald av perspektiv. Den delen av det journalistiska arbetet har filtrerats bort i rekontextualiseringsprocessen, och i pressmeddelandena hörs nästan enbart okritiska röster.

7.2 Det kommunala pressmeddelandets roll i en medialiserad demokrati

Kommunen spelar en grundläggande roll i den svenska decentraliserade demokratimodellen – den ansvarar för en rad uppgifter som rör lokal välfärd och samhällsutveckling, samtidigt som den ska fungera väl som demokratisk institution. En förutsättning för en väl fungerande demokrati är att medborgarna får information och kan bilda sig en uppfattning om vad som sker i kommunpolitiken, i verksamheterna och den lokala utvecklingen (Larsson, 2020). Samtidigt lever vi idag i en medialiserad demokrati, där de flesta får sin kunskap om samhället genom medierna (Nord, 2006).

Ur det perspektivet spelar pressmeddelandet en viktig roll, som möjliggörare i att sprida kunskap om kommunen till medborgare. Men kommunens pressmeddelanden är till skillnad från tidningsartiklarna varken kritiska eller problematiserande. De ger visserligen utrymme för olika röster, men dessa röster uttalar sig sällan ifrågasättande gentemot kommunen. Snarare verkar det finnas en varumärkesbyggande strategi, som syftar till att sprida en positiv bild av kommunen. För att nyheten ska belysas ur flera perspektiv krävs journalistisk bearbetning, vilket pekar på lokaljournalistikens viktiga roll i ett demokratifrämjande offentligt samtal.

I Faircloughs diskursmodell kan rekontextualiseringsprocesser kopplas till mer generella samhälleliga förändringstendenser, där *kommodifiering av offentlig diskurs* är ett sådant exempel (Fairclough, 1992, s. 207–215). Kommodifiering syftar på en process där sociala domäner och institutioner, vars huvudsyfte inte är att producera handelsvaror, omvandlas på ett sätt som gör att de organiseras och uppfattas i termer av produktion, distribution och konsumtion av handelsvaror. Faircloughs kommodifieringsteori är utvecklad i en annan kontext jämfört med den här studien, men perspektivet är ändå användbart för att t.ex. identifiera marknadsföringspraktiker inom offentlig sektor. Utifrån kommodifieringsperspektivet är pressmeddelandenas okritiska budskap intressant. Endast ett fåtal av pressmeddelandena visar på någon typ av kritiskt eller problematiserande förhållningssätt gentemot kommunen. Bland de röster som tillåts att uttala sig genom direkt anföring syns inte heller någon öppen kritik. På ytan ser alltså pressmeddelandena mångröstade ut, men om man tittar djupare på vad rösterna uttrycker är budskapen likartade. Pressmeddelandenas intervjusituationer verkar ha en annan funktion – nämligen att förmedla en positiv bild av kommunen, en aktivitet som skulle kunna tolkas som *varumärkesbyggande*. Att offentlig sektor arbetar med varumärkesutveckling kan kopplas till en bredare tendens av företagisering (Rehnberg, 2014, s. 26) eller kommodifiering av

offentlig diskurs, eftersom idén om varumärke ursprungligen kommer från den kommersiella sfären.

Man kan fråga sig vad det egentligen finns för problem med att kommuner arbetar varumärkesbyggande. Det kan finnas många goda skäl till att kommuner behöver vårda sitt varumärke, och den här diskussionen syftar inte till att belysa kommuners villkor generellt. Jag menar dock att i förhållande till kommunens roll som demokratisk institution är det problematiskt om medborgarkommunikationens funktion blir alltför ensidigt åsiktspåverkande. Det demokratiska perspektivet behöver bejakas även i den externa kommunikationen om kommunens verksamhet. För att invånare ska kunna ta del av de demokratiska rättigheter som ett folkstyre innebär behöver de få veta vad som händer i kommunen, både det positiva och det negativa. Demokratiska värden som öppenhet och transparens borde därför genomsyra kommunikationen – på djupet och inte bara på ytan. Pressmeddelandena bidrar på sätt och vis till öppenhet och transparens, eftersom de berättar om några av de viktiga beslut som tagits, men de gör det på ett till synes partiskt sätt. Frågor för framtida forskning inom journalistik, kommunikation och demokrati blir därför: vilka händelser i kommuner kommuniceras externt? Vilka principer styr urvalet? Hur beaktas demokratiska värden i den externa kommunala kommunikationen?

7.3 Metodreflektion

Kan interdiskursivitet spåras via jämförelse av olika texters lexikogrammatik? Svaret på den frågan blir: ja, delvis. Jag har fått syn på några lexikogrammatiska mönster som kan tolkas som textgemensamma konventioner. Samtidigt pekar studien på att den påverkande funktionen hos språk kan se väldigt olika ut. I vissa fall, som för de marknadsförande texterna, lämnar den påverkande ansatsen tydliga spår i form av attityd-ord. Men när det gäller pressmeddelandena är det svårt att få syn på påverkande strategier när varje text analyseras för sig, på mikronivå. När alla texter läggs samman, och det övergripande kommunikativa budskapet beaktas, blir den påverkande strategin dock uppenbar, vilket pekar på att textanalys på mikronivå med fördel kan kompletteras med en mer övergripande analys av tematik eller retoriskt budskap. Det betyder inte att textanalys på mikronivå är onödig för diskursanalys som ställer frågor om påverkan. Avsaknaden av explicit värderande ord och uttryck är i sig en intressant strategi som går att få syn på med hjälp av lexikogrammatisk analys.

Användningen av de fyra analysverktygen har jag upplevt som både hjälpsam och begränsande. Analysverktygens kategorier är användbara redskap när det kommer till att jämföra resultat från olika korpusar. Men jag har också återkommande noterat aspekter som inte fångas upp av analysverktygen. Framförallt upplevde jag Appraisalmodellens attitydsystem som begränsande, i

och med att det fokuserar på attityd uttryckt på lexikal nivå. Det gör det svårt att fånga upp konstruktioner som ger uttryck för attityd men som går utanför satsnivån, eller attityd som uttrycks när texten som helhet tas i beaktande. Det skulle förstås gå att vidga attitydanalysen, och även inkludera implicit uttryckt attityd, men då blir frågan hur bra Appraisalmodellen står sig i förhållande till andra modeller för semantisk analys och kategorisering.

Undersökningen har utforskat ett sätt att tillämpa interdiskursivitetsteorin språkvetenskapligt, och visar hur teorin bjuder in till ett kontrastivt perspektiv som kan lyfta fram viktiga särdrag hos texter. Jag har hittat exempel på interdiskursiva kopplingar, men urvalet av textanalysmetoder har säkerligen begränsat vilka mönster som har kunnat urskiljas.

7.4 Förslag på framtida forskning

Undersökningen pekar på flera frågor som kan vara intressanta för framtida forskning.

Korpusarna har undersökts utifrån fyra textanalytiska perspektiv. Det vore intressant att replikera studien, men med andra textanalysmetoder. Vilka mönster skulle synas om analysen exempelvis skulle fokusera på användningen av metaforer eller legitimeringsstrategier, och hur skulle resultatet kunna tolkas i jämförelse med den här studien?

En annan intressant fortsättning vore att lyfta ur något av de språkliga mönster som studien pekar på, och studera det mer fokuserat. Bruket av ingresser är ett sådant exempel. De journalistiska texterna verkar ha ett alldeles särskilt sätt att formulera ingresser grammatiskt, vilket syns i exempel (48) nedan. Är denna särskilda grammatik något som har approprierats av andra diskursiva praktiker?

> (48) En gemensam riktlinje för kultur-och fritidsbidrag samt ett förtydligande om hur de givna bidragen anknyter till prioriterade områden, som barn och unga. Det rekommenderar KPMG efter en genomlysning av Luleå kommuns bidragsgivning till kultur-och fritidslivet.

Den språkliga relationen mellan kommunala texter och pressmeddelanden skulle vara intressant att studera mer fokuserat, för att ta reda på mer om hur pressmeddelandet förhåller sig till andra diskursiva praktiker inom en kommun. Utifrån Hallidays metafunktioner (Halliday, 2004) har den här undersökningen framförallt undersökt interpersonella relationer. I en mer avgränsad analys av kommuntexter vore det intressant att anlägga ett ideationellt perspektiv, och undersöka hur olika sakförhållanden framställs, genom exempelvis ideationell grammatisk metafor.

Bland de pressmeddelanden som den här studien inkluderar verkar det viktigt att motivera varför olika beslut har tagits, vilket oftast görs i de direkta anföringarna. Utifrån detta vore det

intressant att titta närmare på vilka språkliga legitimeringsstrategier, dvs. försvar av praktiker inom den aktuella institutionen (van Leeuwen, 2007), som används i pressmeddelanden.

Den journalistiska bearbetningen av pressmeddelanden har undersökts av flera forskare, t.ex. Walters m.fl. (1994) och Sissons (2012). Det vore intressant att göra en liknande studie, men i en lokal svensk kontext. En sådan studie skulle kunna innefatta en textanalytisk del, som jämför pressmeddelanden och motsvarande nyhetsartikel som produkt, och en kommunikationsetnografisk del, som undersöker hur journalister arbetar praktiskt med att transformera pressmeddelanden till nyhetsjournalistik.

Utanför det språkvetenskapliga fältet vore det intressant att se forskning om kommuners externa kommunikation i förhållande till demokratiska värden om transparens och öppenhet. Idag jobbar kommuner med extern kommunikation på en mängd olika sätt, exempelvis via sociala medier. Det verkar bra att kommunen gör sig synlig – men vilka budskap är det egentligen som sänds ut via dessa kanaler? Bidrar kommunikationen till att medborgare dels kan ta del av sina demokratiska rättigheter, dels kan ta del av kommunal service? Bidrar kommunikationen till att möjliggöra ett demokratifrämjande offentligt samtal?

8 Sammanfattning

Undersökningen syftar till att klarlägga och undersöka tecken på interdiskursivitet mellan kommunala pressmeddelanden och andra texter som på olika sätt relaterar till pressmeddelandena. Dessa andra texter är strukturerade i tre referenskorpusar. Undersökningen är indelad i två delstudier, där den första undersöker referenskorpusarna, och den andra undersöker pressmeddelanden i relation till referenskorpusarna. Samtliga korpusar undersöks med textanalytiska metoder, och utifrån detta resultat analyseras eventuella språkliga mönster. Jag diskuterar om dessa mönster kan tolkas som diskurskonventioner, och om det finns gemensamma diskurskonventioner korpusarna emellan som kan tolkas som tecken på interdiskursivitet.

Undersökningen lyfter fram såväl skillnader som likheter mellan pressmeddelanden och de andra texterna. Likheter som framstår som tydligare än andra är sättet att visuellt markera ingresser, som pressmeddelandet har gemensamt med flera korpusar. En annan likhet är en emfatisk disposition och direkta anföringar som pressmeddelandet har gemensamt med de journalistiska texterna. I de passager av pressmeddelandet som tillhör författarrösten syns en strävan efter att undvika subjektivitet, vilket är ett drag som generellt syns hos de informativa texterna, och till viss del hos de journalistiska texterna. En annan intressant likhet, som dock är mer svåranalyserad utifrån den här studiens metod, är en komplexitet i textaktiviteterna som pressmeddelandet har gemensamt med marknadsföringstexterna.

Studien har också visat på flera skillnader texterna emellan. En särskilt intressant skillnad framträder vid en jämförelse mellan de journalistiska texterna och pressmeddelandets sätt att använda dialogicitet. Båda texttyperna använder direkta anföringar, men på olika sätt. Medan de journalistiska texterna öppnar upp för en mångfald av åsikter och perspektiv, är pressmeddelandenas direkta anföringar mer homogena på så sätt att de framstår som okritiska. Dialogiciteten är på så sätt mer ytlig hos pressmeddelandena jämfört med de journalistiska texterna. Utifrån ett rekontextualiseringsperspektiv kan skillnaden förstås som att bara vissa drag i den journalistiska diskursiva praktiken har approprierats av pressmeddelandena, medan andra har filtrerats bort.

Undersökningen visar att det går att hitta tecken på interdiskursivitet på språkets mikronivå (dvs. i lexikogrammatiken), och att en jämförande eller kontrastiv metod kan vara användbar för att upptäcka likheter texter emellan, men också för att upptäcka texters särdrag. Studien visar även att intressanta mönster framträder när hänsyn tas till texternas övergripande budskap, vilket pekar på att textanalys på mikronivå med fördel kan kompletteras med analys av tematik eller retoriskt budskap.

Studien avslutas med en diskussion om det kommunala pressmeddelandets roll i en medialiserad demokrati och konstaterar att utifrån ett demokratiskt perspektiv är det problematiskt om invånare endast får ta del av positivt vinklade nyheter om kommunen och dess företrädare. Ur det perspektivet spelar den lokaljournalistiska textbearbetningen mycket stor roll.

9 Referenser

Ajagán-Lester, L., Ledin, P., & Rahm, H. (2003). Intertextualiteter. I B. Englund & P. Ledin (Red.), *Teoretiska perspektiv på sakprosa* (s. 203–237). Studentlitteratur.

Alm, P., & Eliasson, E. (2008). *Att fånga läsaren: En handbok i tidningsredigering*. Gleerup.

Anthony, L. (2021). *AntConc* (8.5.15) [Computer software]. Waseda University. https://www.laurenceanthony.net/software

Bachtin, M. (1986). *Speech genres and other late essays* (M. Holquist & C. Emerson, Red.; V. W. McGee, Övers.). Univ. of Texas Press.

Baker, P. (2006). *Using corpora in discourse analysis*. Continuum.

Baker, P., Gabrielatos, C., KhosraviNik, M., Krzyżanowski, M., McEnery, T., & Wodak, R. (2008). A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. *Discourse & Society*, *19*(3), 273–306. https://doi.org/10.1177/0957926508088962

Catenaccio, P. (2008). Press releases as a hybrid genre: Addressing the informative/promotional conundrum. *Pragmatics*, *18*(1), 9–31. https://doi.org/10.1075/prag.18.1.02cat

Chouliaraki, L., & Fairclough, N. (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh Univ. Press.

Erjavec, K. (2005). Hybrid Public Relations News Discourse. *European Journal of Communication*, *20*(2), 155–179. https://doi.org/10.1177/0267323105052295

Fairclough, N. (1989). *Language and power*. Longman.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity.

Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.

Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.

Gustafsson, A. W. (2013). Skriftpraktiker, diskursiva praktiker och analytisk konsekvens. *Språk och stil*, *23*, 85–106.

Halliday, M. A. K. (1978). *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. Edward Arnold.

Halliday, M. A. K. (2004). *An introduction to functional grammar* (3:e uppl.). Arnold.

Helgesson, K. (2014). ”Dina sopor – inte vilket skräp som helst”. Medborgarrroller i konflikt i kommunala informationsmaterial om sopsortering. I H. Lehti-Eklund, J. Lindström, S. Henricson, A. Huhtala, P. Kukkonen, & C. Lindholm (Red.), *Svenskans beskrivning 33*. Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet.

Helgesson, K. (2017). ”Sortera smart”. Legitimering i kommunala informationsmaterial om

sopsortering. I H. Landqvist, A. Lyngfelt, A. Nord, & Å. Wengelin (Red.), *Text och kontext: Perspektiv på textanalys*. Gleerups.

Helgesson, K. (2015). ”Flytta hit!” Ett studentintegrerat forskningsprojekt om identitetserbjudanden i kommuners informationstexter för potentiella inflyttare. I L. Kahlin, M. Landqvist, & I. Tykesson (Red.), *Språk och identitet: Rapport från ASLA:s symposium, Södertörns högskola 8–9 maj 2014*. Södertörns högskola / Association Suédoise de Linguistique Appliquée (ASLA).

Hellspong, L., & Ledin, P. (1997). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Studentlitteratur.

Hillström, A. (2016). *Regeringen har idag beslutat: Textanalys av Utbildningsdepartementets pressmeddelanden*. Studentuppsats. Stockholms universitet.

Holmberg, P. (2006). Funktionell grammatik för textarbete i skolan. I I. Lindberg & K. Sandwall (Red.), *Språket och kunskapen – att lära på sitt andraspråk i skola och högskola* (s. 129–148). Institutet för svenska som andraspråk. Göteborgs universitet.

Holmberg, P. (2010). Text, språk och lärande: Introduktion till genrepedagogik. I M. Olofsson (Red.), *Symposium 2009: Genrer och funktionellt språk i teori och praktik* (s. 13–27). Nationellt centrum for svenska som andraspråk. Stockholms universitets förlag.

Holmberg, P., & Wirdenäs, K. (2005). Tinas textaktiviteter. I G. Byrman (Red.), *Svenskans beskrivning: Förhandlingar vid Tjugosjunde sammankomsten för svenskans beskrivning* (Vol. 27, s. 114–124). University press.

Kristeva, J. (1996). Word, dialogue and novel. I T. Moi (Red.), *The Kristeva reader*. Blackwell.

Larsson, B. P. (2020). *Självstyrelsens potential: Frihet och ansvar stärker samhällets kapacitet*. Sveriges kommuner och regioner.

Lassen, I. (2006). Is the press release a genre? A study of form and content. *Discourse Studies*, *8*(4), 503–530. https://doi.org/10.1177/1461445606061875

Ledin, P. (1996). *Genrebegreppet: En forskningsöversikt*. Institutionen för nordiska språk. Lunds universitet.

Maat, H. P., & de Jong, C. (2013). How newspaper journalists reframe product press release information. *Journalism*, *14*(3), 348–371. https://doi.org/10.1177/1464884912448914

Machin, D. (2007). *Introduction to multimodal analysis*. Oxford Univ Press.

Martin, J. R., & Rose, D. (2008). *Genre relations: Mapping culture*. Equinox.

Martin, J. R., & White, P. R. R. (2005). *The language of evaluation: Appraisal in English*. Palgrave Macmillan.

McLaren, Y., & Gurău, C. (2005). Characterising the Genre of the Corporate Press Release. *LSP and Professional Communication (2001-2008)*, *5*(1), Article 1.

Millar, J. (2013). An interdiscursive analysis of language and immigrant integration policy discourse in Canada. *Critical Discourse Studies*, *10*(1), 18–31.

https://doi.org/10.1080/17405904.2012.736696

Moloney, K., & McGrath, C. (2019). *Rethinking Public Relations: Persuasion, Democracy and Society* (3:e uppl.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780429489310

Nord, A. (2008). *Trädgårdsboken som text 1643-2005*. Doktorsavhandling. Acta Universitatis Stockholmiensis.

Nord, A. (2015). ”Detta är helt galet i min värld”: Privatpersoner och kommunföreträdare i möte på nätet. I L. Kahlin, M. Landqvist, & I. Tykesson (Red.), *Språk och identitet: Rapport från ASLA:s symposium, Södertörns högskola 8–9 maj 2014* (s. 123–136). Södertörns högskola & ASLA, Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap.

Nord, A. (2018). *Klarspråk i nätinteraktion: Trevlighet, trafikordningsplaner och undringar om döda rådjur i ett kommunalt e-serviceforum* (s. 33–48). Nätverket för språknämnderna i Norden.

Nord, A. (2019). Brev, chatt eller lite av varje? : Språk- och textnormer i ett digitalt kommunforum för medborgarservice. *Språk i Norden*, 49–66.

Nord, L. (2006). *Den lokala offentligheten: En studie av makt, medier och mötesplatser i 14 kommuner : [demokratiredovisning november 2006]*. Sveriges kommuner och landsting.

Nyström Höög, C. (2010). *Mot ökad diskursivitet? : Skrivutveckling speglad i provtexter från årskurs 5 och årskurs 9*. Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk, Uppsala universitet.

Pander Maat, H. (2008). Editing and genre conflict. *Pragmatics*, *18*(1). https://doi.org/10.1075/prag.18.1.05pan

Rehnberg, H. S. (2014). *Organisationer berättar: Narrativitet som resurs i strategisk kommunikation*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet.

Risjord, M. W. (2014). *Philosophy of social science: A contemporary introduction*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Seiler Brylla, C., & Boréus, K. (2018). Kritisk diskursanalys. I *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (s. 305–351). Studentlitteratur AB.

Sissons, H. (2012). Journalism and public relations: A tale of two discourses. *Discourse & Communication*, *6*(3), 273–294. https://doi.org/10.1177/1750481312452202

Sveriges kommunikatörer. (2021-09-13). *Native advertising – är det reklam, varumärkesprofilering eller rent av journalistik?* https://sverigeskommunikatorer.se/kunskap/nyheter/native-advertising--ar-det-reklam-varumarkesprofilering-eller-rent-av-journalistik/

van Leeuwen, T. (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Society*, *1*, 91–112. https://doi.org/10.1177/1750481307071986

Wahl-Jorgensen, K. (2013). Subjectivity and Story-Telling in Journalism. *Journalism Studies*, *14*(3), 305–320. https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.713738

Walters, T. N., Walters, L. M., & Starr, D. P. (1994). After the highwayman: Syntax and

successful placement of press releases in newspapers. *Public Relations Review*, *20*(4), 345–356.

Westander. (2021). *PR-handboken 2022*. Westander. https://www.westander.se/pr-handboken/ladda-ner-pr-handboken/

Wittgenstein, L. (2021). *Filosofiska undersökningar*. Thales.

Bilaga 1: översikt analysmaterial

Korpus 1

Titel	Källa	Antal ord
Välkommen till Lundanaturen	https://www.lund.se/uppleva--gora/friluftsliv-natur/vandringsleder-och-strovomraden/ (2021-03-02)	1026
Upplåtelse av offentlig plats	https://www.borlange.se/trafik-och-infrastruktur/trafik-och-gator/tillstand/upplatelse-av-offentlig-plats (2021-03-02)	297
Starta ny livsmedelsverksamhet	https://www.ostersund.se/naringsliv-och-arbete/tillstand-regler-och-tillsyn/livsmedelsverksamhet/starta-ny-livsmedelsverksamhet.html (2021-03-02)	1474
Ny nämndorganisation 2021	https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunens-organisation/kommunens-organisation-ny/ny-namndorganisation-2021 (2021-03-02)	1494
Hemtjänst	https://www.vasteras.se/omsorg-stod-och-hjalp/hjalp-i-hemmet/hemtjanst.html (2021-03-02)	1037
Grundskola	https://kiruna.se/utbildning--barnomsorg/grundskola.html (2021-03-02)	996
Bygglovsprocessen	https://www.lulea.se/boende--miljo/bygga-nytt-andra-riva/bygglovsprocessen.html (2021-03-02)	957
Barn 1-5 år	https://vaxjo.se/sidor/forskola-och-skola/barn-1---5-ar.html (2021-03-02)	838
		Summa: 8119

Korpus 2

Titel	Källa	Antal ord
Visit sommarguide 2020	https://visitostersund.se/wp-content/uploads/2020/06/Visit-sommarguide_2020_svensk_web.pdf. (2021-03-02)	2744[12]
Videum Science Park - Kronobergs främsta kontor- och konferensmiljö	https://www.videum.se/sciencepark (2021-03-02)	261
Upptäck Luleås vinterskärgård	https://visitlulea.se/sv/se-goera/artiklar/upptaeck-luleaas-vinterskaergaard (2021-03-02)	527
Ta Till Vara-butik	https://www.borlange.se/jobb-och-foretagande/arbetsmarknad/ta-till-vara-butik (2021-03-02)	228
Marknadsföring	https://vasterasmarknadnaringsliv.se/presentationsmaterial-marknadsforing/marknadsforing/ (2021-03-02)	391
Glass i Göteborg	https://www.goteborg.com/goteborgs-glassfavoriter/ (2021-03-02)	649
Future by Lund – Om oss	https://www.futurebylund.se/om-oss-2 (2021-03-02)	1735
Det händer i Kiruna i sommar	https://norrbottensaffarer.se/native/det-hander-i-kiruna-i-sommar-nm5110921.aspx (2021-03-02)	831
		Summa: 7366

[12] Den visuella analysen gjordes på texten i sin helhet – en broschyr bestående av 27 sidor (uppslag). Analys av textaktiviteter, dialogicitet och subjektivitet gjordes på de första 2744 av totalt 9984 ord.

Korpus 3

Titel	Källa	Antal ord
Ett trygghetsboende ska byggas i Skultuna	Vestmanlands Läns Tidning (2020-12-23)	424
Sparförslag: Kommunal vårdenhet kan läggas ned	Smålandsposten (2019-09-21)	384
113 barn kan förlora rätten till skolskjuts	Norrbottens-Kuriren (2019-11-29)	500
Revisionsgranskning: Politiker har för dålig koll	Sydsvenskan (2019-09-26)	547
Café Björkbacka nekas alkoholtillstånd - anses olämpligt ur ett barnperspektiv	Östersunds-Posten (2018-04-26)	229
Inget tiggeriförbud: "Håller inte juridiskt"	Borlänge Tidning (2018-04-23)	441
Utmaningen: Hitta företag som kan bygga	Norrbottens-Kuriren (2018-04-27)	358
Assistenter utför lärarnas uppgifter: ”Farlig utveckling”	Göteborgs-Posten (2020-12-19)	1889
		Summa: 4772

Korpus 4

Titel	Källa	Antal ord
Vackra Borlänge på infartstavlorna	https://www.borlange.se/nyheter/nyheter/arkiv/2019-10-15-vackra-borlange-pa-infartstavlorna.printable (2019-10-15)	183
Nya projekt för att fortsatt utveckla handelsområden i Borlänge	https://www.borlange.se/nyheter/nyheter/arkiv/2019-03-26-nya-projekt-for-att-fortsatt-utveckla-handelsomraden-i-borlange.printable (2019-03-26)	259
Enklare att följa ansökan om försörjningsstöd	https://www.borlange.se/nyheter/nyheter/arkiv/2019-03-27-enklare-att-folja-ansokan-om-forsorjningsstod.printable (2019-03-27)	277
Borlänge kommun stärker välfärden och bygger stad	https://www.borlange.se/nyheter/nyheter/arkiv/2019-11-20-borlange-kommun-starker-valfarden-och-bygger-stad (2019-11-20)	823
Allt fler söker bygglov digitalt	https://www.borlange.se/nyheter/nyheter/arkiv/2020-04-27-allt-fler-soker-bygglov-digitalt.printable (2020-04-27)	293
Utbyggnad av Färjenäsparken startar med återflytt av "Västlänkstrad"	https://www.mynewsdesk.com/se/goteborgsstad/pressreleases/utbyggnad-av-faerjenaesparken-startar-med-aaterflytt-av-vaestlaenkstraed-3066676.pdf (2021-01-25)	503
Nu startar simskolan för Göteborgs skolor – 4 500 elever med under hösten	https://goeteborgs-stad.mynewsdesk.com/pressreleases/nu-startar-simskolan-foer-goeteborgs-skolor-4-500-elever-med-under-hoesten-2132211.pdf (2017-09-04)	370
Här är förskolorna som blir större enheter	https://www.mynewsdesk.com/se/goteborgsstad/pressreleases/haer-aer-foerskolorna-som-blir-stoerre-enheter-3076487.pdf (2021-02-25)	462
Extern granskning av arbetet med skolval och skolplaceringar ar klar	https://www.mynewsdesk.com/se/goteborgsstad/pressreleases/extern-granskning-av-arbetet-med-skolval-och-skolplaceringar-aer-klar-3060782.pdf (2020-12-18)	501
Fortsatt stöd till utsatta unga i city	https://goeteborgs-stad.mynewsdesk.com/pressreleases/fortsatt-stoed-till-utsatta-unga-i-city-2955100.pdf (2019-12-18)	916
Årets Kirunastipendiat 2020	https://kiruna.se/arkiv/pressportalen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2020-04-06-arets-kirunastipendiat-2020.html (2020-04-06)	353
Så blir flytten av kulturbyggnader	https://kiruna.se/arkiv/pressportalen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2019-05-20-sa-blir-flytten-av-kulturbyggnader.html (2019-05-20)	412
Så arbetar Kiruna kommun med vaccineringen mot covid-19	https://kiruna.se/arkiv/pressportalen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2021-02-03-sa-arbetar-kiruna-kommun-med-vaccineringen-mot-covid-19.html (2021-02-03)	516
Rymdstationen - en innovativ och lekfull mötesplats för föräldralediga i Kiruna Kommun	https://kiruna.se/arkiv/pressportalen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2018-04-13-rymdstationen---en-innovativ-och-lekfull-motesplats-for-foraldralediga-i-kiruna-kommun.html (2018-04-13)	248

Byggtidplanen är klar för nytt centrum - nu drar vi igång våra kommunala projekt!	https://kiruna.se/arkiv/pressportalen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2017-05-10-byggtidplanen-ar-klar-for-nytt-centrum---nu-drar-vi-igang-vara-kommunala-projekt.html (2017-05-10)	492
Tydligare bidragsregler för kultur och fritidslivet	https://www.lulea.se/kommun--politik/press--och-informationsmaterial/pressrum/2020-03-31-tydligare-bidragsregler-for-kultur-och-fritidslivet.html (2020-03-31)	229
Mer svenskt kött i Luleå skolor	https://www.lulea.se/kommun--politik/press--och-informationsmaterial/pressrum/2019-07-05-mer-svenskt-kott-i-lulea-skolor.html (2019-07-05)	304
Förslaget Utveckla Porsöns bibblo	https://www.lulea.se/kommun--politik/press--och-informationsmaterial/pressrum/2021-02-25-forslaget-utveckla-porsons-bibblo.html (2021-02-25)	249
Delar av isbanan stänger under KPN Grand Prix	https://www.lulea.se/kommun--politik/press--och-informationsmaterial/pressrum/2019-02-20-delar-av-isbanan-stanger-under-kpn-grand-prix.html (2019-02-20)	326
Bättre snurr i trafiken	https://www.lulea.se/kommun--politik/press--och-informationsmaterial/pressrum/2018-12-14-battre-snurr-i-trafiken.html (2018-12-14)	367
Nytt samarbetsprojekt for skånska kulturskolor	https://lund.mynewsdesk.com/pressreleases/nytt-samarbetsprojekt-foer-skaanska-kulturskolor-3037771.pdf (2020-09-25)	455
Bredgatan vid Allhelgonakyrkan stängs for allmän biltrafik	https://lund.mynewsdesk.com/pressreleases/bredgatan-vid-allhelgonakyrkan-staengs-foer-allmaen-biltrafik-2220062.pdf (2017-10-17)	381
800 nya kontorsplatser och en park vid ideon	https://lund.mynewsdesk.com/pressreleases/800-nya-kontorsplatser-och-en-park-vid-ideon-2933112.pdf (2019-10-17)	378
175 nya bostäder i Genarp	https://lund.mynewsdesk.com/pressreleases/175-nya-bostaeder-i-genarp-3072659.pdf (2021-02-11)	476
Lunds konsthall visar Qiu Zhijie	https://lund.mynewsdesk.com/pressreleases/qiu-zhijie-resor-utan-ankomst-2407040.pdf (2018-02-07)	395
Översyn av resursfördelning till grundskolan	https://www.mynewsdesk.com/se/vasteras_stad/pressreleases/oeversyn-av-resursfoerdelning-till-grundskolan-2320028.pdf (2017-12-06)	231
Wijkmanska gymnasiet läggs ned och programmen flyttar till Hahrska gymnasiet	https://www.mynewsdesk.com/se/vasteras_stad/pressreleases/wijkmanska-gymnasiet-laeggs-ned-och-programmen-flyttar-till-hahrska-gymnasiet-3074288.pdf (2021-02-17)	563
Västerås kraftsamlar for ökad trygghet i stadsdelarna	https://www.mynewsdesk.com/se/vasteras_stad/pressreleases/vaesteraas-kraftsamlar-foer-oekad-trygghet-i-stadsdelarna-2766491.pdf (2018-10-16)	291
Utmana dig själv eller någon annan på hinderbana	https://www.mynewsdesk.com/se/vasteras_stad/pressreleases/utmana-dig-sjaelv-eller-naagon-annan-paa-hinderbana-2997855.pdf (2020-05-11)	338

120 av 500 nya lägenheter i äldreboenden ska byggas på Södra Källtorp.	https://www.mynewsdesk.com/se/vasteras_stad/pressreleases/120-av-500-nya-laegenheter-i-aeldreboenden-ska-byggas-paa-soedra-kaelltorp-2923103.pdf (2019-09-24)	477
Växjö kommun begär nytt möte med regionpolisledningen efter händelser i Araby	https://www.mynewsdesk.com/se/vaxjo_kommun/pressreleases/vaexjoe-kommun-begaer-nytt-moete-med-regionpolisledningen-efter-haendelser-i-araby-2249727.pdf (2017-11-03)	215
Utredning för bättre arbetsmiljö på Regionteatern	https://www.mynewsdesk.com/se/vaxjo_kommun/pressreleases/utredning-foer-baettre-arbetsmiljoe-paa-regionteatern-2947459.pdf (2019-11-26)	379
Säkerheten för personalen i fokus när lokalerna på Willans Park renoveras	https://www.mynewsdesk.com/se/vaxjo_kommun/pressreleases/saekerheten-foer-personalen-i-fokus-naer-lokalerna-paa-willans-park-renoveras-3073792.pdf (2021-02-16)	453
Skulpturen Blända får en permanent plats i Linnéparken	https://www.mynewsdesk.com/se/vaxjo_kommun/pressreleases/skulpturen-blaenda-faar-en-permanent-plats-i-linneparken-3052037.pdf (2020-11-18)	248
Förslag till nya P-tal i Växjö	https://www.mynewsdesk.com/se/vaxjo_kommun/pressreleases/foerslag-till-nya-p-tal-i-vaexjoe-2812222.pdf (2018-12-13)	480
Återvinningscentralen i Odenskog får trafikljus	https://www.ostersund.se/om-webbplatsen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2020-12-01-atervinningscentralen-i-odenskog-far-trafikljus.html (2020-12-01)	135
Pressinbjudan Nu startar bygget av nya Odensalaskolan	https://www.ostersund.se/om-webbplatsen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2021-02-15-pressinbjudan-nu-startar-bygget-av-nya-odensalaskolan.html (2021-02-15)	377
Personer med funktions ned sättningar får möjlighet att tycka till om livet i Östersund	https://www.ostersund.se/om-webbplatsen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2021-02-10-personer-med-funktionsnedsattningar-far-mojlighet-att-tycka-till-om-livet-i-ostersund.html (2021-02-10)	489
Nu går det att se när cykelbanan plogades senast	https://www.ostersund.se/om-webbplatsen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2021-02-11-nu-gar-det-att-se-nar-cykelbanan-plogades-senast.html (2021-02-11)	213
10 000 äldre får tips om ett aktivt och hälsosamt liv - hela livet	https://www.ostersund.se/om-webbplatsen/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2020-12-09-10-000-aldre-far-tips-om-ett-aktivt-och-halsosamt-liv---hela-livet.html	208
		Summa: 15265